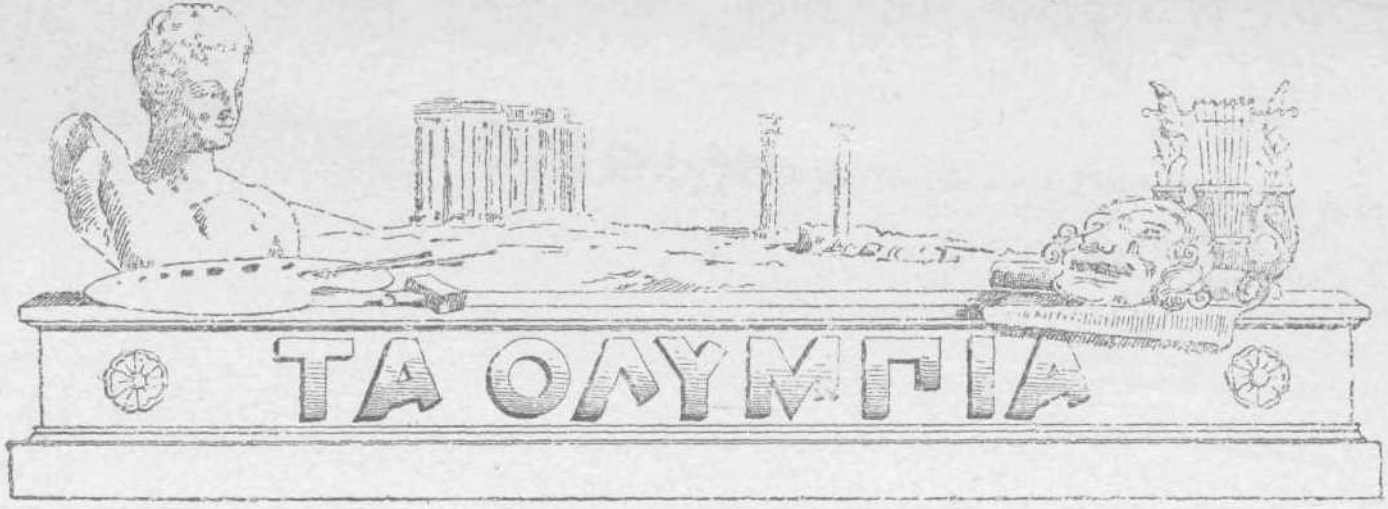

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΑΘΗΝΑΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΑΘΗΝΑΙ 24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1896 — 50-51 — ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

ΝΥΞ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

Ὅταν σὲ ροῦχα μέσα τυλιγμένο
Σ' ἕνα παχνὶ ἡ μανούλα σου θλιμμένη
Σφικτὰ σφικτὰ 'ς τὸ στῆθός της κλεισμένο
Σὲ κρατοῦσε δειλὴ καὶ τρομασμένη.

Ἀνθρώπου μάτι ἦταν γιὰ σένα ξένο
Κ' ἡ συμφορὰ θωροῦσες νὰ προβαίνει
Καὶ τὸ μικρὸ κορμὶ τὸ παγωμένο
Θανόσουνα τὸ βῶδι νὰ θερμαίνῃ.

Κι' ὅταν οἱ μάγοι ἐσπείρανε τὴ φήμη
Πῶς ὁ θεὸς τοῦ νοῦ 'ς τὴ γῆ ἐγεννήθη
Κ' ἐξάνοιγε νέους ἥλιους ἡ ἐπιστήμη,

Τῆς ἠθικῆς τὰ θαύματα ἐφανῆκαν
Κι' ὅλοι χλωμοὶ μ' ἕνα σταυρὸ 'ς τὰ στήθη
Τὸ ταπεινὸ παχνί σου ἐθυμηθῆκαν.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

Ἡ θρησκευτικὴ παράδοσις τῆς Βηθλεὲμ μεταβιβάζεται πρὸ αἰώνων ἀνέπαφος εἰς τὰς ζώσας γενεὰς καὶ ἐμπνέει ἴσον σεβασμὸν καὶ γεννᾷ αἰσθήματα ὁμοίας φύσεως καὶ χαρακτῆρος· δὲν ἐπεχείρησαν αἱ κρίσεις τῶν ἱστοριογράφων νὰ τροποποιήσουν τὴν φύσιν αὐτῆς, δὲν ἐτόλμησεν ἡ κοινωνικὴ φιλοσοφία νὰ συγκλονίσῃ τὸ ἰσχυρὸν ὑπόβαθρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔστησεν αὐτὴν ἡ ἀφελὴς πανεπιστημοσύνη τῶν Μάγων. Ἀφ' ἧς ὁ χρυσολαμπὴς ἀστὴρ τῆς ἀνατολῆς ἐχάραξε τὴν οὐρανίαν τροχιὰν πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ Σωτῆρος, αἱ κεφαλαὶ ἔμειναν κεκλιμέναι εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ καὶ ἠρθη εἰς ὕψος δυσανάβατον ἡ εὐγενὴς ἐποποιία τῶν χρόνων τοῦ Ἡλιάτου. Ὅ,τι ἔγραψεν ἡ Ἱστορία πρέπει ν' ἀποδοθῇ μόνον εἰς τὸ εὐμετάβολον τῆς ἀνθρωπίνης κρίσεως, ὑψισταμένης τὴν ἐπήρειαν τῶν ποικίλων φάσεων τοῦ πολιτισμοῦ, διότι τὴν καρδίαν τῆς ἀνθρωπότητος οὐδέποτε ἐνέπνευσαν ἐντυπώσεις ἄσχετοι πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπερτάτης τελειότητος καὶ τῆς ἀνεξαντλήτου ἀγάπης. Καὶ ὁ Ρενὰν ὅστις κατεβίβασε τὴν ἰδέαν μέχρι τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ Διουπανλοῦ, ὅστις ὑπερεμάχησεν αὐτῆς ἦσαν σύμφωνοι κατ' οὐσίαν, καὶ μόνον διέσταντο ἐπὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ κεφαλαίου. Ὁ πρῶτος ἠγάπα νὰ συνδυάζῃ τὰς πεποιθήσεις μετὰ τῶν κρίσεων, ὁ δεύτερος προέβαλλε διαρκῶς τὸ ἀνεξέταστον τοῦ δόγματος βασιζόμενος ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν προλήψεων. Ἀλλ' ἀμφότεροι ἐπίστευον· καὶ, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ πιστεύωσιν. Ἐκεῖνος ὅστις ἐπλήρωσε τὸ κενὸν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν προέκυψεν ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐνεφανίσθη ὡς δύναμις. Ἔδειξε τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ ἀναπεπταμένας, διότι κατέστησεν ἐφικτὴν τὴν γαλήνην τῆς καρδίας καὶ ἐδίδαξε τὰς ἀπαρεγκλίτους ἀρχὰς τοῦ καθήκοντος. «Ὅλη ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ, εἴτε ὡς Θεοῦ, εἴτε ὡς ἀνθρώπου» συνίσταται εἰς τοῦτο κατὰ τὸν Bacon, ὅτι ἠγάπησε τὴν ὀδύνην καὶ ἐπέβαλε τὴν ὑπομονὴν εἰς τὸν πόνον, τὴν καρτερίαν εἰς τὴν ψυχήν, τὴν ἐλπίδα εἰς τὰς καρδίας. Ἐλαβεν ὑπ' ὄψει τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ διετύπωσε τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὴν ἀκαταμάχητον ἰσχὺν τῆς δυστυχίας. Κατέστησε τὸν ἄνθρωπον ἀνώτερον τοῦ θανάτου. Ὁ τολμηρὸς ἰσχυρισμὸς τῶν ἀγαπώντων ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ τὴν αἴγλην τῆς θθαρτῆς μεγαλοφυΐας δὲν ἀσεβῆ πρὸς τὰ ἱερὰ δόγματα τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἀληθείας, διότι παραδέχεται καὶ ἐπιδοκιμάζει τὸ Εὐαγγέλιον ὡς ἀλάνθαστον κώδικα τοῦ κοινωνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐπιβάλλει αὐτὸ ὡς κειμήλιον ἀνεκτίμητον ἀνθρωπίνης ἀρετῆς καὶ δεικνύει ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ θανάτου τὴν Μητέρα εἰς τὸν υἱὸν καὶ τὸν υἱὸν εἰς τὴν Μητέρα. Πιστεύει εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ ἀποθνήσκει ὁ ἄνθρωπος ὅπως ἔζησεν· ἐν τῷ ἀγῶνι, τῇ ὀδύνῃ καὶ τῇ ἀγάπῃ. Διατί ζητοῦμεν τὸν Ἡλιάτην, ὅταν ἔχομεν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ εἰς τὸ πλάσμα; πρὸς τί διστάζομεν; καὶ ποῦ βλασφημοῦμεν θεοποιοῦντες τὴν Σάρκα; Δύναμις ἀγίστη, ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος, ὁ σήμερον γεννηθεὶς ἐν τῇ μικρᾷ πόλει τῆς Ἰουδαίας εἶναι αὐτὸς ὁ τοῦ σύμπαντος δημιουργός, ὁ ἐλθὼν ἵνα ἱκανοποιήσῃ πάνδημον πόθον. Ἡ προοδευτικὴ τοῦ ἀνθρώπου πορεία, δὲν εὕρισκεν ἀνακούφισιν ὑπὸ τοὺς μυστηριώδεις θόλους τῶν βωμῶν τῆς εἰδωλολατρείας, αἱ σαπραὶ θεοφάνειαι τῶν μαντείων ἔκρυπτον πρὸς τὰ δόγματα τῆς πρὸς τὰ πρόσω χωρούσης ἐπιστήμης, καὶ τὸ κενὸν ἐδημιουργεῖτο. Αἱ Ῥωμαϊκαὶ λεγεῶνες εἶχον ἀνάγκην δυνάμεως κραταιᾶς, ἱκανῆς ν' ἀντισταθμίσῃ τὸ ἀγέρωχον τοῦ νικητοῦ στρατιώτου, καὶ αἱ τελούμεναι ἐνώπιον τῶν βωμῶν ἀγαλμάτων σπονδαὶ ἀτελῶς ἐρμήνευον τὰ δεσπόζοντα αἰσθήματα. Ἡ θρησκεία τῆς καλλιτεχνίας ἐσβέννυτο, ὁ ἀθῆναῖος εἶχε χορτάσει, ὁ ἀκμαιότερος πολιτισμὸς ἠσθάνετο ὅτι ἡ καρδία πάσχει, καὶ ὁ Χριστὸς προῆλθεν οὐχὶ πλέον ὡς ἔκτακτον φαινόμενον, ἀλλ' ὡς φυσικὸς κοινωνικὸς παράγων· ἡ ἀδάμαστος ὑπεροχὴ τοῦ νοὸς μόνη, θὰ κατέστρεφε τὸν κόσμον, ἄνευ τῆς ἀκαταβλήτου δυνάμεως τοῦ ἰδανικοῦ. Μόνος αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐβάρυνε τὸ ἀντίθετον τάλαντον τῆς πλάστιγγος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ κατέστησεν ἰσορρόπους καὶ ἰσοδυνάμους τοὺς προοδευτικοὺς παράγοντας τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ.

Ἡ ἀπαστράπτουσα ἀλήθεια δὲν ἔχει ἀνάγκην ὑπερφυσικῶν ἐπικουρικῶν δυνάμεων, αἱ δὲ σκοτειναὶ θεωρίαι τῶν ὑποδεεστέρων ἀντιλήψεων συμπληροῦσι λίαν ἀτελῶς τὴν ποίησιν τοῦ Εὐαγγελίου. Εὐτυχεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἐὰν ἠδύναντο νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ Τελώνου καὶ νὰ κατανοήσωσιν ἐντελῶς ὅτι δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ λιθοβολήσωσι τὴν ἁμαρτωλὴν γυναῖκα. Ἡ ὑψίστη θρησκεία κεῖται ἐν τῇ ὑψίστῃ συνειδήσει καὶ ἐκ ταύτης ἀποῤῥέει φυσικὴ καὶ ἀνεκτίμητος ἡ ἀδελφοποίησις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὸ δόγμα τοῦ Σολομῶντος ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀγωνίαν τοῦ θνήσκοντος ἐγωϊσμοῦ, τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἡ γλυκεῖα φωνὴ τῆς ἀδελφικῆς καρδίας διατελούσης ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἠθικοῦ ἰδεώδους. Ἡ νίκη τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι τελεία, ὁριστική, πλήρης, διότι εἶναι ἀποτέλεσμα παρασκευῆς καὶ ἠθικοποιήσεως· τὸ ἀπόφθεγμα τῆς Ἰουδαϊκῆς σοφίας παριστᾷ τὸν πολιτισμὸν ἀτελῆ οἷος ἐπεκράτει πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ μεγάλου διδασκάλου. Ὅ,τι μόνον ἐχαρακτήρισεν ἡ προ αὐτοῦ σοφία, ἐκεῖνος τὸ ὑπέδειξε, καὶ ἐδελτίωσε τὸν ἄνθρωπον, χωρὶς νὰ ἐξαλείψῃ τὸ κακόν· ἐνταῦθα κεῖται ἡ παντοδυναμία αὐτοῦ· ἐμειδίασεν εἰς τὴν ἀνηθικότητα, ἐγέλασεν ἐνώπιον τῆς ἰσχύος, ἐδίδαξε τὴν ἐπιστήμην καὶ περιεφρόνησε τὸν θάνατον· ὅλα δὲ ταῦτα χωρὶς νὰ σταματήσῃ τὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀνενέωσε τὸ αἷμα τῆς καρδίας χωρὶς νὰ προκαλέσῃ συγκοπήν, ἐφόνευσε τὸ κακὸν διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἀπέβαλε τὸ εὔθραυστον σκήνωμα ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς περιεβλήθη αὐτό· πτωχός, ταπεινός, πάσχων, δερόμενος καὶ διδάσκων. Ἡ ἀνθρωπίνη καρδία τὸν ἠγάπησεν, ἡ φαντασία τῶν αἰώνων τὸν ἐθεοποίησεν, ἡ δὲ δύναμις τῆς διδασκαλίας τὸν ἐπέβαλεν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε. Ἡ μεγαλειτέρα καὶ ἀποτελεσματικωτέρα τῶν νικῶν, ὁ ὑψηλότερος θρίαμβος, ἡ πληρεστέρα ἱκανοποίησις, εἶναι διὰ τὸν Χριστὸν ἡ ὁμόθυμος τοῦ σύμπαντος καὶ αὐθόρμητος φωνὴ ἡ ἀποκαλοῦσα αὐτὸν λυτρωτὴν τοῦ κόσμου. Ἐν τῇ ὑψηλῇ ταύτῃ χριστιανικῇ ἐκφράσει ἀνευρίσκει ἡ φιλοσοφικὴ διάνοια τὴν ὀρθότητα τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων καὶ διακρίνει τὴν καθαρὰν καὶ λαμπρὰν ἐκείνην ἀκτῖνα, ἥτις καταγράζει τὴν πονοῦσαν καρδίαν καὶ ὁδηγεῖ τοὺς πάσχοντας ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ τὴν χαροποιὰν ταύτην ἡμέραν πρὸς τὴν φάτνην τῆς Βηθλεέμ.

Α. Ι. ΜΑΝΟΥΣΟΣ

ΚΑΡΑΒΙ ΚΑΙ ΒΑΡΚΟΥΛΑ

(Εἰκών).

Ἀραγμένο πρὸ πολλοῦ τὸ καράβι, σαλεύει ἀνυπόμονο στὴν ἀλυσσίδα ποῦ τὸ κρατεῖ δέσμιο, σκλαβωμένο. Εἶνε θυμωμένο σὰν τὸ ἄτι τὸ περήφανο. Δὲν βλέπει τὴν ὥρα ν' ἀρήσῃ τὰ ἡμέρα, τὰ γαλθακὰ νερὰ τοῦ λιμανιοῦ, ποῦ δείχνει σὲ καθένα τὴν ἄμμο καὶ τὰ κοχλίδια του καὶ νὰ μετρηθῇ πάλι μὲ τὸ ἄγριο, τὸ ἀρρισμένο κῦμα τοῦ ἀνοιχτοῦ πελάου, τοῦ ἀπύθμενου! Εἶνε πολλὰ χρόνια τώρα γνωρισμένο μὲ τὰ κύματα καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα νὰ εὔγῃ ἔξω νὰ τὰ ξαναστίσῃ μὲ τὴ θαλασσομάχο πλώρη του. Καὶ σαλεύει ἀνυπόμονο στὴν ἀγκυρά του τὸ καράβι τὸ περήφανο, σὰν τὸ ἀκράτητο ἄλογο ποῦ ζητᾶ νὰ εὔγῃ στὸν κάμπο ἔξω, νὰ τιναχθῇ καὶ νὰ παίξῃ.

Κοντά του, δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, ἐμπρὸς καὶ πίσω τριγυρίζει καμαρωμένη, μὰ ὡμορφη πλουμιστὴ βαρκοῦλα μὲ τὸ κάτασπρο πανάκι της. Κάνει βόλτες καὶ καμαρώνει τὸ καράβι τὸ ἀνυπόμονο. Περιμένει πότε νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ σίδερο ποῦ τὸ κρατεῖ δεμένο, νὰ κάμῃ πανιὰ καὶ νὰ κινήσῃ κατὰ τὸ πέλαο, γιὰ νὰ τὸ συντροφεύῃ σ' ἕνα διάστημα.

Εἶνε παλαιοὶ γνωριμοι τὸ περήφανο καράβι καὶ ἡ ταπεινὴ βαρκοῦλα. Καὶ περισσότερο ἀκόμα· εἶνε ἀδέλφια, γιατὶ ἐχτίσθηκαν μαζῆ, ἀπὸ τὸ ἴδιο ξύλο, τὸ ξύλο τοῦ τόπου των. Μόνο τὸ καράβι εὐγῆκε τέλειο ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ τεχνίτη καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια ξύλα, τὰ ξύλα ποῦ περίσσεψαν ἐφτιάστηκε ἡ ταπεινὴ βαρκοῦλα. Ἦταν ἀδέλφια τὰ δυὸ πλεούμενα· μόνο τὸ ἕνα ἦταν μεγάλο καὶ τὸ ἄλλο μικρό, τὸ ἕνα περήφανο, τὸ ἄλλο ταπεινό. Αὐτὴ ἦταν ἡ θέλησι τοῦ χρίστη! Ἀγαπιῶνται ὅμως τὰ δυὸ πλεούμενα καὶ κάθε φορὰ ποῦ τὸ περήφανο καράβι ἀρίνει τὸ λιμάνι, ἡ παπεινὴ βαρκοῦλα τὸ συνοδεύει λίγο παρὰ ἔξω καὶ γυρίζει πίσω στὸ λιμάνι της. Νὰ πάῃ μακρυὰ δὲν τολμᾶ, γιατὶ ξέρει πὼς εἶνε μικρὴ καὶ ἀδύνατη. Εἶνε ὅμως εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴ θέσι της· δὲ θέλει παραπάνω τίποτα. Δὲν εἶνε ἄδικο φιλόδοξη. Καμαρώνει ὅμως τὸ καράβι γιὰ τὶς χάρες του καὶ ἂς τὴν περιγελᾷ αὐτὸ πότε πότε. Καμμιὰ φορὰ ἡ βαρκοῦλα τολμᾶ καὶ πηγαίνει λίγο μακρύτερα, μὰ ἡ φωνὴ τοῦ καραβιοῦ τὴν σταματᾶ.— Γύρισε πίσω γρήγορα, τῆς λέει· ἐσύ, ξύλο τοῦ λιμανιοῦ, δὲν ἔχεις δύναμι γιὰ ὄξω.— Καὶ ἡ ταπεινὴ βαρκοῦλα, ποῦ ξέρει τὴ δύναμί της, γυρίζει πίσω στὸ λιμάνι της, τὸ ἀτάραχο, ποῦ ἔχει κύματα μόνο γιὰ νὰ χαιδεύῃ . . .

. .

Καὶ τώρα τὸ ἴδιο γίνεται. Τὸ καράβι τὸ περήφανο ἑτοιμάζεται γιὰ ταξεῖδι μεγάλο. Θὰ σχίσῃ τὸν ὠκεανὸ καὶ θὰ πάῃ σὲ ἄγνωστα μέρη, σὲ μέρη δύσκολα: Καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα νὰ δείξῃ τὴν ἀρετή, τὴν δύναμί του. Κοντά του ἡ βαρκοῦλα τριγυρίζει καὶ μιλοῦν μαζῆ τὰ δυὸ πλεούμενα. Τὸ καράβι 'νε χαρούμενο, γιατὶ θέλει νὰ φανῇ, θέλει νὰ τὸ καμαρώσουν. Ἡ βαρκοῦλα ὅμως εἶνε λυπημένη, δὲ ξέρει γιατί. Μὰ ἡ βαρκοῦλα εἶνε δειλὴ καὶ τὸ καράβι τὴν περιγελᾷ.

. .

Μὰ νὰ τὸ σίδερο σηκώνεται καὶ τὸ καράβι ἀνοίγει τὰ πανιά του. Ὁ ἀέρας παίζει μὲ τὰ σγοινιά του ὁποῦ σφυρίζουνε σὰ φιδία. Ἑλίν' ἴλαρρα στὸ ἕνα του πλευρὸ καὶ μὲ τὸ μεγαλεῖο κύκνου περήφανου ἐκινήθη κατὰ τὸ πέλαο. Ἡ βαρκοῦλα δὲν τὸ προφθάνει καὶ τὸ ἀκολουθεῖ ἀπὸ πίσω. Ὁ ἀέρας δυναμώνει· ὁλοένα καὶ ἡ μιὰ της πλευρὰ χώνεται ὅλη στὸ νερό· ἀκολουθεῖ ὅμως τὸ καράβι. Ἐκεῖνο τρέχει ἀκράτητο καὶ φωνάζει τῆς βαρκούλας νὰ γυρίσῃ πίσω· γιατὶ δὲν εἶνε γιὰ μακρύτερα. Αὐτὴ ἀνδρειεύεται ἀκόμη λίγο, ὡς ποῦ τὰ νερὰ ἀρχήσαν νὰ βρέχουν τὸ πανί της. Τότε στέλνει χαιρετισμὸ ὑστερνὸ στὸ μεγάλο τὸ ἀδέλφι της, στὸ καράβι τὸ περήφανο καὶ γυρίζει πίσω στὸ ἀτάραχό του λιμάνι, τὸ ἀκύμαντο.

. .

Ἦταν ἄξιο, πολὺ ἄξιο τὸ μεγάλο καράβι, μὰ ὅσο ἄξιο τόσο καὶ φιλόδοξο! Δὲν τοῦ ἄρεσαν τοῦ λιμανιοῦ τὰ νερά, τὰ νεκρωμένα· δὲν τοῦ ἄρεσαν τὰ μικρὰ ταξεῖδια τὰ ὁμαλά, τὰ ἀκίνδυνα. Ἤθελε νὰ σχίσῃ πέλαγη πολυτάραχα, νὰ ἀψαρᾷ κάθε κίνδυνο, νὰ χώνεται, νὰ κολυμβᾷ στὸ κῦμα τὸ ἀρρισμένο τοῦ ὠκεανοῦ καὶ—δὲλρίνι ἀληθινὸ—νὰ παλεύῃ μαζῆ του. Ἦταν γιὰ μεγάλα πλασμένο καὶ τὸ ἐμπρὸς ἦταν τὸ παντοτινό, τὸ ἀσάλευτο σύμβολό του.

Κ' εὐγῆκε καὶ αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ τὸ λιμάνι, ὁρμητικό, ἀκράτητο καὶ μὲ ξεχωριστὴ ἡδονὴ ἐβουτήχθη στὸ κύμα ἀόπου γνωρίζονται μαζῆ χρόνια τώρα. Ὁ ἄνεμος δυναμώνει ὁλοένα, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ καὶ ἡ βοή του μαζῆ μὲ τὸν σγοινιῶν τὸ σφύριγμα κάμνουν μία μουσικὴ ἀλλόκοτη, φρικτή! Ἀρμενίζει τὸ καράβι ὁλόταχο, ἀρίνει πίσω στεριὲς καὶ λιμάνια καὶ προχωρεῖ σὰν πουλί. Θηρίο ἄγριο ἐγίνηκε ὁ ἀέρας σὲ λίγο. Τὰ κύματα, ὠργισμένα, κτυποῦν τὰ πλευρὰ τοῦ καραβιοῦ μὲ μανία, μὲ λύσσα καὶ πότε ἀνοίγονται μπροστά του καὶ σχηματίζουν σκοτεινὴ ἄβυσσο, ποῦ λές καὶ θὰ τὸ καταπιῇ γιὰ πάντα, πότε βουνὰ πανύψηλα θεόρατα, τὸ φέρνουν στὴν ὀργή των ῥάχη σὰν πούπουλο. Τὸ καράβι ἀνδρειεύεται. Θαρρεῖς πὼς ἀποζητᾷ τὸν κίνδυνο. Λιμάνι δὲ θέλει νὰ ζητήσῃ καὶ τρέχει κατὰ τὸ πέλαο. Καὶ ὅσο θυμώνει τὸ φοβερὸ στοιχεῖο, τόσο πεισματώνει τὸ καράβι τὸ περήφανο. Θαρρεῖς εὐγῆκε σὲ μονομαχία ὡς τὸ θάνατο. Ἔχει γιὰ σύμβολο τὸ ἐμπρός, καὶ τὸ πίσω τοῦ εἶνε ἄγνωστο.

Μὰ ἡ θάλασσα ἀγριεύει πλιότερο καὶ δὲ βλέπεις τώρα παρὰ μιὰ ἔκτασι ἀρρυθμοῦ χωρὶς ὅρια, μὲ βουνὰ καὶ ὄρη καὶ ἀβύσσους καὶ χάσματα, ὁποῦ ἡ τολμηρότερη φαντασία δὲν εἰμπορεῖ νὰ συλλάβῃ. Τὸ φοβερὸ στοιχεῖο ἀγρίεψε μὲ τὰ ὅλα του καὶ δείχνει τώρα τὴ μεγαλοπρέπειά του ὅλη, μεγαλοπρέπεια ποῦ φέρνει ἀνατριχίλα...

Θάλασσα καὶ οὐρανὸς ἐγεννᾶν ἕνα καὶ δὲ διακρίνεις τίποτα. Χάος, κόσμου χαλασμός!

Ποῦ εἶνε τὸ καράβι τὸ περήφανο;

Ἐπαραγνώρισε τὴ δύναμί του καὶ χάνεται...

Τὸ μισό του πλήρωμα ἐσάρωσαν τὰ κύματα καὶ φέρνεται λιπόψυχο ἐδῶ κ' ἐκεῖ· δὲν κυβερνᾶται πλιό... Ἐπεριφρόνησε τὸ κῦμα καὶ αὐτὸ θέλει νὰ πάῃ σκληρὴ ἐκδίκησι. Καὶ τὸ κυλᾷ, τὸ ξεπλένει, τὸ πειράζει, τὸ βυθίζει μὲ μιὰ βοὴ ἀδιάκοπη, σὰν μουγκρισμα πολλῶν θηρίων. Ὥρες τὸ βασανίζει ἄπονα. Δὲν τοῦ ἄρηκε οὔτε πανί, οὔτε ξάρτι καὶ καθὼς ἦταν ἔρημο, ὁλόγυμνο, ξύλο ἄχρηστο, τὸ τίναξε, τὸ πέταξε μὲ φοβερὴ μανία σὲ βράχους σιδηρένιους καὶ τὸ κατακομμάτιασε...

Θαλασσοπούλια τώρα κάθονται στὰ λείψανά του ἀπάνω καὶ τραγουδοῦν τὸ θάνατο τοῦ καραβιοῦ μας τοῦ περήφανου ποῦ τόσο ἀγάπησε τὸν κίνδυνο κ' ἐπεριφρόνησε τὸ φοβερὸ στοιχεῖο.

Καὶ ἡ βαρκοῦλα δὲν τὸ εἶδε πλιό. Ἐκεῖ στὸ λιμανάκι τὸ ἀκύμαντο γυρίζει τώρα μόνο του τὸ ἐλαφρὸ σκαρίδι, τὸ ἀδύνατο, τὸ ἀριλόδοξο, μὲ τὸ πανάκι του τὸ κάτασπρο καὶ μὲ τὰ ταπεινά του ὄνειρα . . .

Π. Α. ΑΞΙΩΤΗΣ

Η ΔΟΞΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΟΙΜΕΝΩΝ

Τὴν ὥρα ποῦ ἐγεννήθη
Τοῦ κόσμου ὁ Λυτρωτής,
Κ' ἐστόλιζε τὰ στήθη
Μητέρας λατρευτῆς,

Πολλοὶ βοσκοὶ ἀγρυπνοῦσαν
Στ' ἀντικρυνὸ βουνό,
Κι' ἀμίλητοι κοιτοῦσαν
Κατὰ τὸν οὐρανό.

Ἐκεῖ τότε κατέβη
Ἕν' ἄστρο καὶ φωτῇ,
Καὶ κάπου σημαδεύει,
Καὶ κάπου σταματῇ.

Ἀπ' τοὺς βουκόλους ἕνας
Τὸ εἶδε νὰ φανῇ,
Καὶ λέει στοὺς ποιμένας
Μὲ ταπεινὴ φωνή:

«—Ἀφῆστε τὸ κοπάδι
Νὰ μένῃ στὸ βουνό,
Καὶ πᾶμε στὸ σημάδι
Αὐτὸ τὸ φωτεινό.

«Τ' ἀστέρι αὐτὸ ποῦ γέρνει
Σ' ἐκείνη τὴ μεριά,
Κάποιο καλὸ μᾶς φέρνει
Κάποια παρηγοριά.

«Ἂς πᾶμε ἀπὸ κοντά του
Βοϊδοί, χωρὶς μιλιά,
Κι' ἂς κατεβοῦμε κάτου
Σ' ἐκείνη τὴ σπηλιά.»

Ηρὸς τὴ σπηλιὰ σιμώνουν . .
Τραγοῦδια ἁρμονικὰ
Ἀκοῦν, καὶ τοὺς θαμπώνουν
Δυὸ μάτια θεϊκά.

Στὸ χῶμα γονατίζουν
Δειλοὶ καὶ ταπεινοί,
Κι' αὐτοὶ τραγοῦδι ἀρχίζουν
Μὲ σιγαλὴ φωνή:

«—Δόξα σ' ἐσὲ Οἰκουμένη,
Δόξα σ' ἐσᾶς θνητοί,
Δόξα στὴ νεοφερμένη
Μορφὴ τοῦ Λυτρωτή.»

1893 ΛΑΜΠΡΟΣ ΑΣΤΕΡΗΣ

Ο ΚΩΔΩΝΟΚΡΟΥΣΤΗΣ

Μόλις βαδίζει.

Ἤδη ἐν τῇ παρακμῇ τοῦ σώματος, τὸ πνεῦμα φέρεται πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ ὁ γέρων ἐνθυμεῖται μὲ πόνον τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἐτῶν τῆς νεότητος.

Δὲν εἶχε γεννηθῆ κακός. Ἔθιξαν τὴν ψυχήν του εὐγενῆ αἰσθήματα. Ἀλλὰ τὰ διεστρέβλωσεν ἡ κοινωνία μὲ τοὺς ἀδίκους νόμους της, οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸν ἐγωϊσμόν των· τὰ ἐταπείνωσε κάτι τι ἄλλο — ἡ πεῖνα.

Καὶ τώρα, ὅτε οἱ χρόνοι ἀνηλεεῖς κυλάκωσαν τὰς παρειάς του καὶ ἠργύρωσαν τὴν κόμην του, ἐκθάπτει ἐκ τῆς γηραιᾶς μνήμης τῆς θορυβώδους νεότητος τὰς τρελλὰς παρεκτροπάς. Καὶ ἐν τῇ θλίψει του, ἐν τῇ μονώσει του, εὑρίσκει ἐν ἄψυχον ἀντικείμενον νὰ ἐκμυστηρεύεται τὰ ἀπόρρητα τῆς ψυχῆς, τῆς μετανοίας τὴν ὀδύνην. Ἐν εἰκόνισμα. Ἐπώλησεν ἄλλοτε τὴν συνείδησίν του εἰς τὴν ἐφήμερον ἡδονήν, ἐσυνθηκολόγησε μὲ τὰς ἀθλιεστέρας συνθήκας τοῦ βίου, ὑπέκυψεν εἰς τὴν βάναυσον κυριαρχίαν τῆς ὕλης, ἐδηλητηρίασε τῆς μητρός του—ἦτο τότε πολὺ νέος ἀκόμη—τὰς τελευταίας ἡμέρας.

Αἱ περιπέτειαι τῆς ζωῆς τὸν περιεδίνησαν καὶ τώρα, ἔρημος ἐν τῷ κόσμῳ, μοναχὸ κορμί, συμπληροῖ τὸν βίον εἰς τὸν ἔρημον βράχον, ἐξαγοράζων διὰ τῶν δακρύων τὸν ἐξαγνισμόν. Ἡ πάλλευκος γενειὰς καλύπτει ὡς σάβανον τὸ γηραιόν του στῆθος. Κάθε ἡμέραν ὑπὸ μίαν εἰκόνα, εἰς ἣν τὸ ἀμυδρὸν φέγγος τῆς κανδήλας ἀνταναχλᾷ τὴν γλυκύτητα τῆς ἀγάπης, κλίνει τὸ κλονιζόμενον γόνυ ἠρέμα, μὲ ἕνα ψίθυρον προσευχῆς εἰς τὰ τρέμοντα χείλη, μὲ ἓν δάκρυ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς στειρεύσαντας.

Εἰς μίαν κλιτὺν, ἄνωθεν ἀνθισμένης χαράδρας, ἐγείρεται μέσῳ ὑπερυψήλων πλατάνων, ἐν ἐρημοκλησι, συμβολοῦν μὲ τοὺς λευκοὺς τοίχους του τὴν ἀγνότητα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Κάτω χαίνει κενόν· ὁ πυθμὴν καλύπτεται ἀπὸ ὀγκολίθους. Εἰς τὰ πλευρὰ γύρω ἀγριολούλουδα ὑψώνουν δειλὰς κορυφάς. Εἰς τὸ μέσον κοσμεῖ τὸ ἐκκλησίδιον ὁ κώδων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου αἰωρεῖται σχοινίον. Ὁ κώδων ὑπερέχων τοῦ βράχου φαίνεται ὡσεὶ τείνων πρὸς τὸν οὐρανόν, οὗ ἀποτελεῖ οἱονεὶ συνέχειαν. Ἐκεῖ ἐλλιμενίσθη ὁ γέρων ζητῶν ἕνα Θεόν, ἵνα εἰς τὴν διακονίαν του, ἀφιερώσῃ τὰς τελευταίας ἡμέρας. Ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ἐγένετο νεωκόρος εἰς τὸν οἶκον ἀγνώστου Θεοῦ. Ἐκεῖ ζητεῖ ἐν ἔρεισμα τοῦ καταπίπτοντος σώματος. Καὶ τὸ εὑρίσκει εἰς μίαν ἀμαυρὰν γωνίαν τοῦ παλαιοῦ ἐκκλησιδίου, παρὰ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν.

. . . . . .

Νὺξ ἀγρία. Ἡ φύσις τελεῖ ἐπανάστασιν.

Εἶνε νὺξ Χριστουγέννων.

Ἀγρυπνεῖ ὁ γέρων. Ἀνησυχία τις βασανίζει τὴν ψυχήν του. Πρέπει νὰ κτυπήσῃ τὸν κώδωνα, νὰ διαλαλήσῃ τὸ χαρμόσυνον γεγονὸς ἀνὰ τὸν ἄρωνον βράχον, ὃν στολίζει ὁ ναΐσκος.

Αἱ νιφάδες πίπτουν ἀραιαί. Ὁ οὐρανὸς ζητεῖ νὰ κρύψῃ τὴν γῆν μὲ λευκὸν πέπλον, ἵνα καλύπτουσα τὰ ῥάκη, συνεορτάσῃ μὲ τὸν οὐρανὸν τὴν πάναγνον ἑορτήν.

Ὁ ἄνεμος, ὡσεὶ ἂν καταδιώκεται ἀπὸ ἀόρατον μυστηριώδη δύναμιν στροβιλίζεται μυκώμενος καὶ γοερῶς ἀντηχεῖ τῶν κλάδων καὶ κορμῶν ἡ λυσσώδης συμπλοκή.

Ὁ γέρων ζητεῖ νὰ καθυποτάξῃ τὸν σάλον, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ κατευνάσῃ τῆς ψυχῆς του τὴν τρικυμίαν.

Ἀνέρχεται στηριζόμενος ἐπὶ ὀζώδους στηρίγματος ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ ναΐσκου. Προβαίνει εἰς τὸ γεῖσον τοῦ μικροῦ θόλου, ὅστις συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ κωδωνοστασίου.

Ἀτενίζει γύρω. Δὲν βλέπει ἢ μίαν ὁμίχλην.

Τὸ στῆθός του ἀσθμαίνει ἐκ τῆς κοπιώδους ἀναβάσεως. Μόλις ὑπολάμπει κάτω ἐλαρρά, δονουμένη ἀντανάκλασίς τις.

Εἶνε ἡ ἀκτὶς τοῦ φωτὸς τῆς πτωχικῆς κανδήλας, ἡ διαφεύγουσα μετ' ἐπιμονῆς καὶ φωτίζουσα τὸ σκότος τὸ ζωννῦον τὰ πετρώδη κράσπεδα τοῦ ἐρημοκλησίου.

Ἡ γῆ ἀνυψοῖ ἕνα ἄνθρωπον. Ὁ οὐρανὸς τίκτει ἕνα Θεόν.

. . . . . .

Ὁ ἄνεμος ἰσχυρότερος τῶν ἀσθενικῶν μυώνων τοῦ κωδωνοκρούστου, τὸν κλονίζει. Τὰ γόνατα τοῦ γέροντος λιγύζουν. Οἱ σταλαγμοὶ τῆς χιόνος ἀναλύονται μόλις πίπτοντες. Τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του ὀλισθαίνουν.

Εἶνε εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κωδωνοστασίου. Γονατίζει ὀλισθαίνων ἐπὶ μιᾶς πέτρας, ἥτις ἀίρνης ἀποσπᾶται ἐκ τοῦ ὑγροῦ καὶ παλαιοῦ τοίχου.

Ὁ κωδωνοκρούστης πίπτει, ὑπὸ τῆς βοῆς τοῦ ἀνέμου σκοτιζόμενος. Τείνει τὰς χεῖρας ἵνα ἀναχαιτίσῃ τὴν πτῶσιν καὶ συλλαμβάνει μὲ τὰς κα. ἰσχνοὺς χεῖράς του τὴν φεύγουσαν πνοὴν τοῦ ἀνέμου.

Προηγεῖται αὐτοῦ ἡ ἀποσπασθεῖσα πέτρα. Αἰσθάνεται ἤδη τὴν ψυχρότητα τοῦ κενοῦ, ὅτε ἀσυνειδήτως ἐν τῇ καταπτώσει του δράττεται τοῦ ἀπὸ τοῦ θόλου ἀνηρτημένου σχοινίου.

Δὲν εἶχεν ἔτι ἀνασταλῇ τὸ κατρακύλισμα καὶ αἱ χεῖρες αἱ γεροντικαὶ ἀδυνατοῦν νὰ ὑποβαστάσουν τὸ σῶμα.

Καὶ ἐκφεύγουν.

Τὸ σχοινίον ταλαντεύεται καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ κώδων.

Καὶ κατευθύνετο εἰς τὸν χαίνοντα πετρώδη πυθμένα ὁ λιπόθυμος ἀεροπόρος μὲ τοὺς πόδας ἄνω . . .

Ὁ ἄνεμος διαρπιλονεικεῖ καὶ τὰς τελευταίας τῶν ὑπολειφθέντων ἀκροτικῶν ἀνθέων ρίζας καὶ τὰς ἀποσπᾷ ἀπὸ τὰς ραγάδας τῶν πετρῶν ἔνθα σφηνωθεῖσαι εἶχον βλαστήσῃ.

Καὶ καταπίπτει ἐνῷ ὁ κώδων ταλαντευθεὶς ἐσήμανε πενθίμως. Τῶν βράχων ἀντελάλησε γύρω ἡ ἠχώ.

Ὁ γέρων κωδωνοκρούστης ἐσήμανεν ὁ ἴδιος τοῦ τελευταίου ἀνθρώπου τοῦ μέρους ἐκείνου τὸν ἐξαρανισμόν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐψάλλετο εἰς τοὺς οὐρανίους θόλους ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τῆς Γεννήσεως ὁ ὕμνος ὁ χαρμόσυνος.

Ἐκυλίσθη. Γδοῦπος βαρὺς ὡσεὶ θραυσμένου γιγαντιαίου κελύφους, ἀντήχησε καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ κώδωνος τὸ δεύτερον κτύπημα.

Ὁ κωδωνοκρούστης ἐκτύπησεν εἰς τὴν ῥάχιν· ἡ χεὶρ ἐθραύσθη. Κατάκειται ἀνάσκελα.

Συσπᾷ τοὺς ὀφθαλμούς του ἡ ἀγωνία τοῦ θανάτου, ἣν ζητεῖ νὰ μετριάσῃ, προσηλῶν ἀπλανεῖς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ ὑπεράνω αὐτοῦ σχοινίον, ὅπερ ἐταλαντεύετο ἀμυδρῶς φωτιζόμενον ἀπὸ τὴν ἐκφεύγουσαν ἐκ τῆς θυρίδος τοῦ ναοῦ ἀκτῖνα τῆς κανδήλας.

Τὰ χείλη του συσπῶνται ἐκ τοῦ σπασμοῦ, ὡσεὶ ζητοῦντα τῆς ἁγίας μεταλήψεως τὸν σταλαγμόν, ἐνῷ ὁ κώδων σημαίνει καὶ πάλιν πενθίμως ἀνὰ τὸν βράχον.

Περιστέρει τότε τὰ χείλη του, στίζον τὴν πάλλευκον γενειάδα, ἥτις ἐκτείνεται ἐπὶ τοῦ στήθους ὡς ἐπιτυμβία πλάξ, κῦμα αἵματος. Κοινωνία ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος.

Ὁ κώδων ἀσθενέστερον ἤδη κτυπᾷ ἐκ τοῦ ἀνέμου. Καὶ δὲν ἠξεύρει κανεὶς ἂν πενθεῖ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἢ ἂν ὑμνεῖ τὴν ἀνατέλλουσαν δόξαν τοῦ γεννηθέντος Θεοῦ.

. . . . . .

Ἄταφος μένει ὁ κωδωνοκρούστης εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην· τὸ πτῶμά του ἔχει σταυρὸν τὸν κατάλευκον σταυρὸν τοῦ ἐκκλησιδίου.

Τίς οἶδεν ἂν πονετικοῦ διαβάτου εὔσπλαγχνος χεὶρ ρίψῃ ποτε χῶμα εἰς τοῦ ἐρημίτου τὸ σκῆνος. Ἀλλ' ἐὰν ἄνθρωπος ἐκεῖ δὲν ἐμφανισθῇ, τὰ ἀγριολούλουδα τὰ ὁποῖα θὰ βλαστήσουν, ἠρέμα θὰ ἐκτείνωσι ἀπὸ τοῦ ἀνέμου ὠθούμενα τὰ φύλλα καὶ πέταλά των ἵνα σκεπάσουν τοὐλάχιστον τὴν καρδίαν του.

Τὸ κανδῆλι φέγγει ὡς νεκροκέρι ἄνωθεν τοῦ νεκροῦ. Ὁ ἄνεμος ἀπηνέστερος ἤδη, νικηθεὶς ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ οὐρανοῦ, πνέει ἐκδικητής, τόσῳ ἰσχυρῶς, ὥστε σείει τὴν γλωσσίδα τοῦ κώδωνος, ὅστις σκορπίζει κατὰ διαλείμματα τὸ πένθος γύρω εἰς τοὺς βράχους, ὧν ἐνεκρώθη ὁ ἔμψυχος σύντροφος.

Ὁ κώδων κλαίει τὸν ἁμαρτωλὸν κύριόν του, ἐνῷ φθάνει μέχρι τοῦ βράχου ἐκείνου ἄνωθεν μυστηριώδης τις ἠχὼ αἴνου. Καὶ κυμαίνεται εἰς τὸ κενὸν διὰ νὰ διαλαλήσῃ μὲ ἄπειρον γλυκύτητα τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος . . .

Δ. Ι. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚαΙ ΑΡΕΤΑΙ

ΠΙΣΤΙΣ

ΑΓΑΠΗ

ΕΛΠΙΣ

Δύο Νύκτες Χριστουγέννων

Ἦτο νὺξ τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 1883.

Παρόμοιον ψῦχος, ἀπὸ ἐτῶν δὲν ἐνεθυμοῦντο οἱ κάτοικοι τῆς Λαμίας· ἐν τούτοις, μεθ' ὅλην τὴν ἀπὸ τῆς Παραμονῆς ἀδιακόπως πίπτουσαν χιόνα, ὁ καλὸς χριστιανὸς Μῆτρος Ζάχαρης, ἐξύπνησεν εἰς τὰς πρώτας κρούσεις τῶν κωδώνων τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ὅπως, μετὰ τῆς συζύγου του, μεταβῶσιν εἰς τὸν ναὸν καὶ χαιρετίσωσι τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος.

* *
*

Παχεῖαι νιφάδες ἐξακολούθουν νὰ πίπτωσιν ἐπὶ τῶν κεράμων τῶν οἰκιῶν καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς· ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἀσκεπῆ αὐλήν, ἡ χιών, μὴ ἐνοχλουμένη, οὔτε ἀπὸ τὸν ἀέρα, οὔτε ἀπὸ τὰ πατήματα τῶν διαβατῶν, εἶχεν ἀνέλθει εἰς ἱκανὸν ὕψος.

Ἐν τούτοις, ὁ θρῆσκος χειρωναξ, πιστὸς εἰς τὰς πατρικὰς παραδόσεις, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταβάλῃ τὸ πρόγραμμά του. Θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ λαβὼν πτύον ἤρξατο ρίπτων, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, τὰς χιόνας, ὅπως σχηματισθῇ οὕτω, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς, μικρὰ δίοδος, ἀρίνουσα ἐλευθέραν τὴν κυκλοφορίαν ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῆς οἰκίας του μέχρι τῆς αὐλείου θύρας καὶ τανάπαλιν.

— Μά, καύμένε, τῷ λέγει ἡ σύζυγός του, μὲ τόνον ἐπιπλήξεως, δὲν ἀρίνεις τὸ φτυάρι σήμερα—χρονιάρα ἡμέρα;—Τί θέλεις... νὰ λερώσῃς τὰ ροῦχά σου, τὰ πρωτόβαλτα;

— Δὲν ξέρεις, ἐσύ... Ὅσο νὰ σχολάσ' ἡ ἐκκλησία, τὸ χιόνι, ἂν εἶναι τώρα γόνα, θὰ πάῃ μπόι καὶ «τῶν ὀρονίων τὰ παιδιὰ—πρὶν πεινάσουν μαγερεύουν» λέει ἕνας λόγος. Ἔλα, πᾶμε τώρα καὶ ὁ Θεὸς βοηθός!

* *
*

Ἐρ' ὅσον ὁ Μῆτρος καὶ ἡ Μήτραινα προσεύχονται ἐν τῷ Οἴκῳ τοῦ Κυρίου, ἂς γνωρίσωμεν αὐτοὺς καλλιον.

Δὲν ἦσαν πλούσιοι.

Ὁ Μῆτρος εἶχε μικρὸν ὑποδηματοποιεῖον, ἐξ οὗ ἐκέρδιζε τὸν ἐπιούσιον μόνον, ἀλλ' ἐθεώρει ἑαυτὸν εὐτυχῆ, διότι αἱ ἀνάγκαι του ἦσαν ὀλίγαι, διότι, καίτοι πρὸ δεκαετίας εἶχε νυμφευθῆ, οὐδὲν τέκνον εἶχεν ἀποκτήσει, ἂν καὶ αὐτὸ πολὺ τὸν ἐπίκραινε.

Δὲν συνέβαινεν ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ μὲ τὴν κυρὰ Μήτραιναν, ἥτις, ὡς ἔλεγε, δὲν ἤθελε νὰ ἔχῃ τέκνα· ἐρρόνουν τινές, ὅτι ἡ κυρὰ Μήτραινα, δὲν θὰ ὡμίλει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἂν εἶχε τέκνα. Ἡμεῖς ὅμως πιστεύομεν εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τῆς κυρᾶ-Μήτραινας. Δὲν ἠγάπα τὰ τέκνα, διότι τίποτε δὲν ἠγάπα, διότι ἦτο ἐκ φύσεως κακή.

Διὰ τοῦτο, ἐνῷ ἀρ' ἑνὸς ὁ Μῆτρος Ζάχαρης, ἐν τῇ προσευχῇ του, ἐζήτει παρὰ τοῦ Θεοῦ «νὰ τοῦ χαρίσῃ ἕνα παιδάκι» ἀρ' ἑτέρου, ἡ συζύγός του ἔλεγε καθ' ἑαυτήν:

— Παρθένα μου, κατάστρεψε τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ νὰ σοῦ φέρω μιὰ λαμπάδα 'σὰν τὸ μπόι μου!

Σημειώσατε, ὅτι ἡ κυρὰ Μήτραινα, ἐχθρόν της ἐθεώρει πάντα εὐπορώτερον ἀπὸ αὐτήν.

* *
*

Ἡ προόρησις τοῦ Μήτρου ἐπηλήθευσε.

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἔξοδόν των, οἱ χριστιανοί, μόλις ἠδύναντο νὰ βαδίσωσιν ἐπὶ τῶν χιόνων.

Ὁ Μῆτρος, ὀρθὰς πρὸ τῆς αὐλείου θύρας, εἶδεν αὐτήν, μετ' ἐκπλήξεως, κλειστήν, ἐνῷ, ἀναχωρῶν, τὴν εἶχεν ἀφήσει ἀνοικτήν, ἐπίτηδες, ὅπως μὴ καταλεισθῇ ἔσωθεν ὑπὸ τῶν χιόνων.

Ἤνοιξεν αὐτὴν οὐχὶ εὐκόλως, καὶ ἂν δὲν ἐροβεῖτο τὴν ὀργὴν τῆς συζύγου του, θὰ ἀπέδιδε τὸ γεγονὸς εἰς τὴν ὀπισθεν συσσώρευσιν τῶν χιόνων.

Ἐπροχώρησε καὶ οἱ πόδες του προσέκοψαν.

— Γιὰ στάσου, λέγει πρὸς τὴν γυναίκά του. Τ' εἶν' αὐτό;

Ἔκυψαν καὶ εἶδον μικρὸν παιδίον ἐν τοῖς σπαργάνοις, ἀκίνητον καὶ φαινόμενον ὡς νεκρόν.

Ὁ Μῆτρος, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῆς συνεύνου του, τὸ ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ τὸ μετέφερεν εἰς τὴν οἰκίαν.

Πρώτη αὐτοῦ φροντὶς ἦτο νὰ θέσῃ τὸ ὠόν του ἐπὶ τῆς καρδίας, διὰ νὰ ἴδῃ ἂν τὸ παιδίον ἔζη.

Ἡ καρδία ἐπάλλετο, εὐτυχῶς.

Πλὴν, μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του, δὲν κατωρθώθη νὰ δείξῃ, τὸ παιδίον, ἄλλο σημεῖον ζωῆς ἢ δισταγμὸν σύσπασιν τῆς κάτω σιαγόνος, ὅπερ, καὶ αὐτό, τοῖς ἐράνῃ ὡς σημεῖον ἰσχάτης ἀγωνίας.

Ἐκάλεσαν ἐν σπουδῇ τὸν ἰατρόν.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἀπεσπαργάνωσαν τὸ βρέφος καὶ εὗρον γεγραμμένον ἐν τινι τῶν ἐπιδέσμων τὰς ἑξῆς λέξεις:

«Εἶναι βαπτισμένον—ὀνομάζεται Χρῆστος».

Ὁ Μῆτρος ἔδειξε μεγάλην χαρὰν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τεσσάρων αὐτῶν λέξεων.

— Νὰ μᾶς ζήσῃ, γυναίκα, ἀνερώνησε!

Τί καλά! Ἔχει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα μου. Ἀφοῦ ὁ Μεγαλοδύναμος δὲν μᾶς ἔδωκε παιδιά, θὰ υἱοθετήσωμε αὐτὸ τὸ δυστυχισμένο.

Ἡ Μήτραινα, εἴτε διότι ἠγάπα νὰ ἐπιδεικνύεται ὡς ἀγαθοεργοῦσα, εἴτε διότι ἐθεώρει ἀδύνατον τὴν σωτηρίαν τοῦ παιδίου, συγκατένευσε. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι, ὅτι καὶ ἐροβεῖτο ν' ἀντιτείνῃ εἰς τὴν οὕτω ἐπισήμως δηλωθεῖσαν θέλησιν τοῦ συζύγου της.

* *
*

Ὁ ἰατρὸς ἦλθεν.

Ἦτο ὁ ἱκανώτερος καὶ ἐμπειρότερος ἰατρὸς τῆς Λαμίας.

Μόλις εἶδε τὸ βρέφος, ἀπεφάνθη, ὅτι ἡ τῶν νεύρων αὐτοῦ σύσπασις προήρχετο ἐκ μεγάλης ποσότητος ὀπίου, ὅπερ ἔδωκεν εἰς αὐτὸ ἡ μήτηρ του, διὰ νὰ μὴ κλαίῃ κατὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκίας του εἰς τὴν ξένην θύραν μετακόμισιν.

Διέταξεν ἐντριβὰς καὶ ἀπῆλθε.

Μετὰ μίαν ὥραν, τὸ βρέφος ἤρχισε νὰ κλαίῃ· τοῦτο, οἱ νεοι γονεῖς του, ἐθεώρησαν ὡς καλὸν σημεῖον, σημεῖον ζωῆς.

Καλή τις γείτων προσέφερεν ἑαυτήν, δωρεάν, ὡς τροφὸν τοῦ παιδίου.

Τὸ παιδίον ἐσώθη.

* *
*

Παρῆλθεν ἔκτοτε δώδεκα περίπου ἔτη.

Τὸ παιδίον ἔζη ὡς τέκνον τοῦ ὑποδηματοποιοῦ Μήτρου Ζάχαρη, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ καταστάσεως, διότι ἡ θετὴ μήτηρ του, εἰς πᾶσαν παρακοήν του, εἰς πᾶν παιδικὸν παράπτωμα, ἔλεγε πρὸς τὸ δυστυχὲς ἀπόκληρον τῆς ἀνθρωπότητος:

— Ἐσέ, δὲν σοῦ πέρτει λόγος δῶ μέσα· τί νόμισες! Πῶς εἶσαι 'ς τὸ σπίτι σου;

Καὶ στρέφουσα τὸν λόγον πρὸς τὰς γείτονας:

— «Κάμε καλὸ — 'ς τοῦ διαβόλου νὰ χωρὶ!» Μάζεψε τὴς ξέναις κλήρας τὸ βρῆς καὶ τὸ μπελλὰ σου!

Καὶ τὸ δυστυχὲς παιδίον, οὐ τὰς παρειὰς οὐδέποτ' ἐθέρμανε ρῖπμα μητρός, συνησθάνετο τὴν θέσιν του, καὶ μεταβαίνον εἰς τινα γωνίαν τῆς οἰκίας, κατέπνιγε τὰ δάκρυά του.

Μίαν παρηγορίαν εἶχε.

Τὸν πατέρα του.

Ὤ! αὐτός! Εἶναι ζήτημα, ἂν πραγματικὸς γονεὺς θὰ ἠγάπα μετὰ πλείονος στοργῆς τὸν υἱόν αὐτοῦ. Ἀλλ' εἴπομεν ἤδη, ὅτι ὁ μαστρο-Μῆτρος ἦτο ἅγιος ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ Χρῆστος;...

Τὸ καύχημα τῆς συνοικίας· ὁ ἐπιμελέστερος τῶν συμμαθητῶν του· πρὸ ὀλίγου ἔλαβεν ἐκ τοῦ Σχολαρχείου τὸ ἀπολυτήριόν του μὲ τὸν βαθμὸν «Ἄριστα».

Ὁ ἀγαθὸς ὑποδηματοποιὸς προυτίθετο νὰ βασανισθῇ ὀλίγον περισσότερον καὶ νὰ τὸν σπουδάσῃ. Ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν εἶχε μάθει γράμματα, καὶ συνησθάνετο τὰ ἐκ τῆς τοιαύτης ἀγνοίας προερχόμενα κακά, ἐνόμιζεν, ὅτι ἤθελε γείνει εὐτυχέστερος, ἐὰν παρεῖχε τὰ μέσα τῆς σπουδῆς πρὸς τὸν θετὸν υἱόν του.

Ἀλλ' ἡ ἀγάπη τοῦ Μήτρου πρὸς τὸν Χρῆστον ἐξηρέθιζεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν Μήτραιναν, ἥτις ἐζήτει ἤδη πρόφασιν διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τὸν παρείσακτον ἐκ τῆς οἰκίας.

Καὶ ἡ ποθουμένη πρόφασις δὲν ἤργησε νὰ παρουσιασθῇ.

* *
*

Πτωχὴ χήρα, ἀδελφὴ τῆς Μήτραινας, ἀπέθανεν, ἀφεῖσα τὰ τέσσαρα αὐτῆς τέκνα ἄνευ περιουσίας, ἄνευ προστάτου.

Ἡ κυρὰ Μήτραινα, μαθοῦσα τὸ θλιβερὸν γεγονός, ἀνήγγειλε τοῦτο κλαίουσα πρὸς τὸν ἄνδρα της, καὶ ἰδοῦσα δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἐνόμισεν ὅτι εὗρε τὴν ψυχολογικὴν στιγμὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σατανικῶν σχεδίων της.

— Ξεύρεις τι; προσθέτει. Μοῦ 'ρχεται μία ἰδέα...

— Τὴν ξέρω καὶ συμφωνῶ, ἀποκρίνεται μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ ἅγιος ἄνθρωπος — Νὰ παρωμε τὰ ὀρφανὰ 'ς τὸ σπίτι.

— ... Καὶ νὰ διώξωμε τὸ Χρῆστο! Ἐφυθύρισεν ἡ μαγαιρα.

— Πῶς! τὸ Χρῆστο νὰ διώξωμε! Τὸ παιδί μας! Ποτέ!

Καὶ ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐπρόφερε τὴν τελευταίαν λέξιν μετὰ τοσαύτης ἀποφασιστικότητος, ὥστε ἡ σύμβιός του ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ... πρὸς ὥραν.

* *
*

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν ἡ οἰκογένεια τοῦ πτωχοῦ ὑποδηματοποιοῦ ὑπερεδιπλασιάσθη.

Τί πρὸς τοῦτο;

Ὁ Μαστρο-Μῆτρος ἐκέρδιζεν ἀρκετὰ ἐκ τῆς ἐργασίας του, ἣν ἐξετέλει ἤδη μετὰ πλείονος ζέσεως, συλλογιζόμενος, ὅτι ἀπὸ τῶν χειρῶν του ἐκρέμματο ἡ ζωὴ ἑπτὰ ψυχῶν.

Καὶ εἰργάζετο, εἰργάζετο διπλασίως, ὅπως κατορθοῖ νὰ ἐξοικονομῇ τὸν ἄρτον τῶν ἀδυνάτων πλασμάτων, ἅπερ ὁ Θεὸς ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτόν.

Β'.

Ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1885.

Ἡ νὺξ εἶχε προχωρήσει πολύ, καὶ ὁ τεχνίτης, παρὰ τὴν συνήθειάν του, δὲν εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν οἰκίαν.

Ἡ κυρὰ Μήτραινα, ἀνησυχοῦσα, ἐστέλε τὸν Χρῆστον εἰς τὸ ἐργαστήριον νὰ μάθῃ, «τί γίνεται ὁ σύζυγός της, τοιαύτην ὥραν».

Περὶ τὴν δεκάτην, τὸ παιδίον ἐπανῆλθε.

— Μοῦπε ὁ πατέρας νὰ μὴ ἀνησυχῇς καὶ θάρθῃ· μισὴ ὥρ' ἀκόμη, ὅσο νὰ τελειώσῃ τὰ καινούργια μου παπούτσια, ποὺ θὰ φορέσω αὔριο, γιὰ τὴν ἐκκλησία...

Τώρα ἡ ἐχιδνα εὗρε τὸν καιρὸν νὰ χύσῃ ὁλόκληρον τὸ δηλητήριόν της κατὰ τοῦ ἀθώου, ἀλλ' ἄτυχοῦς παιδίου:

— Τί εἶπες! Τὰ παπούτσια σου! Γιὰ τὴ μούρη σου, λοιπόν, παιδεύεται, τέτοια ὥρα, καὶ δὲν θὰ μπορέσῃ αὔριο, πρωὶ φορᾶ 'ς τὴ ζωή του, νὰ πάῃ 'ς τὴν ἐκκλησία; Ὁρίστε μας! Δὲν φθάνει ἡ φτώχεια μας, δὲν ἀρκοῦν τ' ἀνήψια μου· θάχωμε τώρα καὶ τὴν ἔγνοια τῶν μούλων!... Ἀλήθεια κι' ἀπ' ἀλήθεια!

Καὶ μεταβαλοῦσα τόνον:

—Αὔριο, σὰν φωτίσῃ ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα θὰ σοῦ δώσω τ' ἀγαίρευτά σου παπούτσια 'ς τὸ χέρι καὶ θὰ σὲ πετάξω 'ς τὸ δρόμο... ἐκεῖ ποὺ σὲ νοῦρα!

Ὁ δυστυχὴς Χρῆστος ἀπεσύρθη εἰς μίαν γωνίαν τῆς οἰκίας διὰ νὰ κλαύσῃ καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ πρακτέου.

Ὅτι ἦτο βάρος εἰς αὐτὴν τὴν οἰκίαν, πρὸ πολλοῦ τὸ εἶχεν ἐννοήσει.

Ἀλλ' ἐσκέπτετο:

Ποῦ νὰ ὑπάγῃ;

Πῶς νὰ ζήσῃ;

Τί νὰ κάμῃ;

Ἔπειτα, πῶς ν' ἀρήσῃ τὸν οἶκον, εἰς ὃν ἀνετράφη· καὶ πρὸ πάντων, πῶς ν' ἀποχωρισθῇ τοῦ θετοῦ πατρός του, ὁ ὁποῖος ἐφέρετο πρὸς αὐτὸν ὡς ἀληθὴς πατήρ, ὡς ἀδελφός, ὡς φίλος: Ὁ Μάστρο Μῆτρος ἦτο δι' αὐτὸν τὸ πᾶν.

Ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅπως σκεφθῇ καλλιον.

Ἐὰν ἀπέθνησκε!...

Διατί ὄχι; Μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχεν οἰκογένειαν πονοῦσαν αὐτόν, ὅτι ἠδύνατο νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειράν του, καλὸν τι· ἀλλ' ἤδη, ἔρημος, ὡς θὰ ἔμενε τὴν ἐπιοῦσαν, ἄνευ οἰκογενείας, ἄνευ φίλων, ἄνευ περιουσίας....

Καὶ ἡ δωδεκαέτις κεφαλή του, μετ' ἀρχιμηδείου εὐχαριστήσεως, ὡς νὰ εὕρισκε τι, ἐπανέλαβε τὴν ἀπαυσίαν σκέψιν του, ὅπως ἐξοικειωθῇ πρὸς αὐτήν.

Ἐὰν ἀπέθνησκε!...

* *
*

Οὕτω σκεπτομένου τοῦ ἄλλων ἁμαρτίας ἀποτίοντος ἀθῶου νεανίσκου, ἡ θύρα ἠνοίγη· καὶ εἰσῆλθε μὲ ὠχρὸν πρόσωπον ὁ Μῆτρος, ὅστις τρέμων καὶ στενάζων βαθέως, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κλίνης.

— Γρήγορα, γυναίκα! Ἕνα γιατρό! εἶπε.

Ἡ μεγαίρα, μὴ ἀναλογισθεῖσα τὴν σοβαρότητα τῆς περιστάσεως, νομίσασα δέ, ὅτι εὗρεν ἤδη τὸ ζητούμενον ἐπιχείρημα, ἐβρυχήθη μετὰ πρωτοφανοῦς χαιρεκακίας:

— Βέβαια! Γιατ' ἦταν ἀνάγκη. Βλέπεις, νὰ δουλέψῃς ὅλη νύχτα γιὰ τὰ παπούτσια ἑνός... ἂς μὴν τὸ πῶ!

— Γιὰ ὄνομα Θεοῦ! Δὲν εὑρίσκεται κανένας χριστιανὸς νὰ φωνάξῃ τὸ γιατρό! Ἐπανέλαβεν ὁ Μῆτρος, μετ' ἀπελπισίας— Πεθαίνω... Ἀχ! γεράκι μου!

Ὁ Χρῆστος ἔδραμεν ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰατροῦ.

* *
*

— Τί ἔχεις μάστορη; — Ἠρώτησεν ὁ ἰατρός, ἅμα εἰσελθών.

— Τί νάχω; γιατρέ μου: Ἕνα ζουδὶ φαρμακερὸ μ' ἐδάγκασε, ἐδῶ 'ς τὸ δεξὶ χέρι, καὶ μοῦ φαίνεται πῶς θὰ τρελλαθῶ ἀπὸ τὸν πόνο. Νά, γιὰ κύτταξε, πῶς ὠμπιασε ὅλο, τριγύρω!...

Ὁ ἰατρὸς ἔκυψε καὶ παρετήρησε τὸ δῆγμα μετὰ προσοχῆς, εἶτα, ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπε μετὰ σοβαρότητος:

— Πρέπει νὰ κόψωμε τὸ χέρι· εἰ δ' ἄλλως;...

Εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ἀποράσεως τοῦ ἰατροῦ, ὁ Μῆτρος ἐλιποθύμησε.

— Τί λές, γιατρέ μου, ἐρώνησεν ἡ σύζυγος τοῦ πάσχοντος, καὶ τί θὰ γείνωμ' ἐμεῖς ὕστερα, ποὺ αὐτὸ τὸ χέρι μᾶς ζῇ ὅλους!

— Εἶναι λυπηρόν, κυρία μου, ἐπανέλαβε συγκεκινημένος ὁ ἰατρός, πλὴν πρέπει νὰ δεχθῇ νὰ κόψω τὸ χέρι καὶ μάλιστα ἀμέσως, ἐὰν θέλῃ νὰ σώσῃ τὴν ζωήν του!

— Ἀλλοιώς, δὲν μπορεῖ νὰ σωθῇ, γιατρέ; Ἐτόλμησε νὰ ἐρωτήσῃ ὁ Χρῆστος, ὅστις ἐκράτει τὴν χεῖρα τοῦ πατρός του.

— Μπορεῖ, παιδί μου· ἂν βυζάξῃ κανεὶς μὲ τὸ στόμα του τὸ πληγιασμένο μέρος· ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ θὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ πράγμα, πρέπει ν' ἀποφασίσῃ τὴ ζωή του.

Καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν κυρὰ Μήτραιναν:

— Ἐγὼ πηγαίνω 'ς τὸ σπίτι νὰ φέρω τὰ ἐργαλεία· σεῖς, ἐν τῷ μεταξύ, ραντίσατέ τον μὲ νερὸ καὶ δόστε του νὰ μυρίσῃ λίγο ξειδι, διὰ νὰ συνέλθῃ.

Ἐκίνησε ν' ἀναχωρήσῃ, ἀλλὰ, βαθὺς στεναγμὸς ἀνακουφίσεως, ἐξελθὼν ἀπὸ τὰ στήθη τοῦ πάσχοντος, τὸν ἔκαμε νὰ ρίψῃ ἐν βλέμμα πρὸς τὴν κλίνην.

— Τί κάμνεις αὐτοῦ, σύ, ἐκραύγασε πρὸς τὸν Χρῆστον, ὅστις, ἐν εὐγενεῖ αὐταπαρνήσει, ἐμύζα τὴν πληγὴν τοῦ σωτῆρός του.

Καὶ ὁ ἰατρὸς ἔσπευσε ν' ἀποσπάσῃ τὸν μικρὸν αὐτοκτόνον ἐκ τῆς θανατηφόρου πληγῆς, ἣν ὁ γενναῖος νεανίσκος ἐμύζα μὲ εὐχαρίστησιν νήστεως βρέφους.

Ἀλλ', οἴμοι!

Ἦτο ἀργά.

* *

Ὧραί τινες παρῆλθον.

Οἱ κώδωνες τῆς Εὐαγγελιστρίας ἀνήγγελλον τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος.

Ὁ Χρῆστος:...

Ἔπνεε τὰ λοίσθια ἀγρυγύστως, ὡς πᾶς ἄνθρωπος, συναισθανόμενος, ὅτι ἐξετέλεσε τὸ καθῆκόν του.

— Ἀχ! παιδί μου! Ἐρώνησεν ὁ Μῆτρος—Τί ἀστοχασιὰ εἶν' αὐτή, ποὺ ἔκανες!

— Τίποτε, πατέρα μου· ἔτσι ἔπρεπε νὰ κάμω — Ἀπήντησε μὲ βραχνὴν φωνὴν τὸ παιδίον.

Εἶτα, μετ' ὀλίγον, ἐξηκολούθησεν.

Ἔπρεπε, ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο μας νὰ πεθάνῃ καὶ ἕνας νὰ ζήσῃ. Γιατὶ νὰ μὴ ζήσῃς, σύ, πατέρα, ποὺ ἔχεις πίσω σου ὀρφανὰ νὰ θρέψῃς, καὶ νὰμ' πεθάνω γώ, ποὺ δὲν ἔχω κανένα!... Μὰ κανένα... κανένα!

Καὶ κατελήφθη ὑπὸ λυγμῶν.

Ἐν τούτοις, συνεκέντρωσεν ὅλας τοῦ τὰς δυνάμεις, ὅπως, πρὶν ἡ παραδώσῃ τὸ πνεῦμα, εἴπῃ ἔτι λέξεις τινάς.

Καὶ ἐψέλλισεν, ἐν ὑπάτῃ ἀγωνίᾳ:

— Εἶπα «δὲν ἔχω κανένα». Ὄχι! Αὐτὸ δὲν εἶν' ἀλήθεια. Ἔχω σέ, πατέρα μου, καί... τὴ μητέρα μου. Ναί! Καὶ τὴ μητέρα μου! Ὅσα καὶ νὰ μοῦ εἶπε, σήμερα καὶ τῆς ἄλλαις ἡμέραις, τώρα τὰ ξέχασα. Τὰ ξέχασα ὅλα, γιατὶ καθὼς μοῦ εἴπατε, σὰν σήμερα, αὐτὴ τὴν ὥρα, τώρα καὶ δώδεκα χρόνια, ἄλλοι γονεοί, ἄκαρδοι, μὰ ποὺ κι' αὐτοὺς τοὺς συχωράω, 'ς τὴν ὑστερνή μου ὥρα, μ' εἶχαν πετάξει 'ς τὴν πόρτα τῆς χιονισμένης σας αὐλῆς καὶ σεῖς μ' ἐμαζέψατε καί... μοῦ σώσατε τὴ ζωή!

Αἴ! αὐτή... τὴ ζωή... σᾶς... τή... δίνω... πάλι!

* *
*

Δὲν ὡμίλησε πλέον! Οἱ ὀφθαλμοί του ἐστάθησαν ἀδίνητοι, ὡς καὶ ἡ γλῶσσά του!..

Ὁ μικρὸς *μάρτυς* ἀπέθανεν ὡς ἥρως!

Ι. Π. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΣΚΥΛΙ ΤΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΡΑΣ

Σ' ἕν' ἀγγωνάρι ἔστεκε τοῦ δρόμου κουρελιάρα,
Ἄσημη, βρώμια καὶ Γρηά,
Χρόνων καμμιὰ ἑξηνταριὰ
Κλαυμένη Διακονιάρα.

Μὲ τ' ἁπλωμένο χέρι της ἐν ᾧ ψωμοζητοῦσε,
Στὰ πόδια της ἕνα σκυλὶ
Μ' ἀγάπη καὶ τιμὴ πολλὴ
Στὰ μάτια τὴ θωροῦσε.

Γιὰ νὰ βοηθήσουν τὴ Γρηὰ τὸν κόσμο ἐσταμάτα
Τῆς Διακονιάρας τὸ σκυλί,
Γιατ' ἦτον ἔξυπνο πολύ,
Μὲ ὡμορφιὰ καὶ νειάτα.

Ὅταν πεντάρα ἔδινε διαβάτης τῆς Κυρᾶς του.
Ἐχοροπήδα σὰν τρελλὸ
Εἰς τὸν διαβάτη τὸν καλὸ
Κ' ἐπέτ' ἀπὸ κοντάτου.

Ἔτσι καθένα ἄνθρωπο καλὸ ξεπροβοδίζει,
Καὶ στὴ φτωχή του τὴν Κυρὰ
Μ' ὀρθὴ τὴν ἄσπρη του οὐρὰ
Τρελλούτσικο γυρίζει.

Μὰ στὴς χαραίς του ἡ Γρηὰ σηκώνει τὸ ῥαβδί της
Κι' αὐτὸ τὴν γλύφει..... ἐπειδὴ
Δὲν εἶν' ἀνθρώπινο παιδὶ,
Ἀλλὰ πιστὸ σκυλί της.

Μὲ μιὰ Γρηὰ 'ποὺ γιὰ ψωμὶ μαζύ της διακονεύεις,
Ἐσὺ τόσ' ὥμορφο σκυλὶ,
Ποὺ σὲ ζηλεύουνε πολλοὶ,
Τί θέλεις ; τί γυρεύεις ;

Ἀθῆναι, Δεκέμβριος, 1896.

Ἂν εἶχες μιὰ Ἀρχόντισσα Κυρά σου, τί στρωσίδια
Θὰ ἐχαιρόσουν μαλακὰ,
Πόσα θὰ ἔτρωγες γλυκὰ,
Τί χάδια! τί στολίδια!

Μὲ κουδουνάκια στὸ λαιμὸ, μὲ ξόμπλια στὴν οὐρά σου,
Σὰν ἀρχοντόπουλο σκυλὶ
Θὲ νὰ σ' ἐχάϊδευαν πολλοὶ
Γιὰ χάρι τῆς Κυρᾶς σου.

Μ' αὐτὸ νὰ παίξουν σκύβουνε πολλαὶς μὲ χαμογέλοια,
Μὰ φεύγει, φεύγει τὸ σκυλὶ
Καὶ τῆς Ζητάνιας του φιλεῖ
Τὰ βρώμικα κουρέλια.

Πόσα μοῦ εἶπε τὸ φτωχὸ μὲ ὅλους του τοὺς τρόπους,
Μοῦ εἶπε πῶς ἕνα σκυλὶ
Εἶν' εὐγενέστερο πολὺ
Ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους.

Μοῦ εἶπε πῶς ὁ ἄνθρωπος ὁ λογικὸς ποιλάει
Κάθε στιγμὴ ἁμαρτωλὴ,
Ὅ,τι ὁρκίσθηκε, πολὺ
Σ' τὸν κόσμο ν' ἀγαπᾶ.

Πῶς ἥσυχος κάθε στιγμὴ μπορεῖ νὰ ξεριζώσῃ
Τὰ ῥιζομένα του παιδιὰ
Στὴ γονική του τὴν καρδιὰ,
Χωρὶς νὰ μετανοιώσῃ.

Πῶς εἰς τὴ δυστυχία του τὸ φίλο του ἀφίνει
Μὲ τοῦ Ἰούδα τὸ φιλί.—
Καὶ τῆς Ζητιάνας τὸ σκυλὶ
Τὰ δάκρυα της πίνει.

Π. Σ. ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ

ΤΟ ΚΑΝΤΥΛΙ

Ὁλόγυρα τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας
ἡ λάμψις του ὁλοπάρθενη χρυσώνει,
μὲ φῶς ἀγάπης φῶς γλυκειᾶς θρησκείας
τὴν πάναγνη Παρθένα στεφανώνει.

Σ'τὴν κάμαρα ποῦ εἶνε βουβή, κλεισμένη,
μὲ μιὰ λαχτάρα ἡ λάμψις του φωτάει
Κάποια πνοὴ θαρρεῖς καὶ τὴν φυσάει
κι' ἐκεῖ ποῦ λιγοστεύει ἀνασαίνει.

Ἀγάλια, ἀγάλια ξεψυχάει καὶ λυώνει
κι' ἐκεῖ ποῦ λάμπει λὲς θὰ ξεψυχήσῃ
καὶ πότ' ἀπλώνεται καὶ πότε χαμηλώνει
σὰν νὰ γυρεύῃ ἐκεῖ νὰ γονατίσῃ.

Φῶς ταπεινό· λιγόζωη ἀντηλιά!...
ἀπὸ τῆς Βηθλεὲμ τ' ὀλόφωτο ἀστέρι
ποῦ ἔλαμψε σὰν ἥλιος, ποῦ εἶχε φέρει
τοὺς μάγους 'στὴν ἐρημικὴ σπηλιά!

ΤΙΜΟΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΕΙΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ὑπὸ **Γ. ΛΑΜΠΑΚΗ**

ὑφηγητοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας.

6'. Λατρεία.

Ἐν τῶν σπουδαιοτάτων τμημάτων τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας εἶναι, Κύριοι, τὸ περὶ τῆς *λατρείας* τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ θέλομεν ἐξετάσει τὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς τύπους πασῶν τῶν ἱερῶν τελετῶν καὶ ἀκολουθιῶν.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ θέλομεν ἰδεῖ τοὺς κατηχουμένους, κατὰ τὴν νύκτα ἰδίως τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, περιστοιχοῦντας τὴν ἱερὰν Κολυμβήθραν καὶ σπεύδοντας πρὸς τὸ ἅγιον Βάπτισμα, τὸν δὲ ἱερὸν Χρυσόστομον μετὰ χαρᾶς ἀράτου γράφοντα πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ῥώμης Ἰνοκέντιον, ὅτι «ἀμφὶ τοὺς τρισχιλίους» κατηχουμένων ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Πάσχα, ὡς ποτε καὶ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων, βαπτισθέντες ἐνεδύθησαν τὸν Χριστόν.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ θέλομεν ἰδεῖ, ὅτι καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς Ἀποστολικοὺς χρόνους ἡ οὐσία τῆς θ. λατρείας, καὶ ἰδίᾳ τοῦ σπουδαιοτάτου μυστηρίου τῆς θ. Εὐχαριστίας ἦν

1. *ἡ διδαχὴ*
2. *ἡ προσευχὴ* καὶ
3. *ἡ κλάσις τοῦ ἄρτου*

(Πράξ. β' 42)· ἐκτενεστέρας δὲ πληροφορίας περὶ τοῦ τύπου τῆς θ. Εὐχαριστίας κατὰ τὸν β' ἀμέσως αἰῶνα δίδωσιν ἡμῖν Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, οὗτοσὶ περιγράφων τὴν τάξιν τοῦ θειοτάτου τούτου μυστηρίου, ἐν τῇ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀντωνῖνον ἀπολογίᾳ αὐτοῦ καθημένων πάντων, ἀνεγινώσκοντο αἱ ἅγιαι Γραφαί· μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν, ὁ προεστὼς ἐδίδασκε τὸν λαόν· εἶτα κοινῇ πάντες ἀνιστάμενοι, ἀνέπεμπον εὐχάς· μεθ' ὃ προσεφέρετο *Ἄρτος Οἶνος* καὶ *Ὕδωρ*· τοῦ Προεστῶτος δὲ εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας ὅση δύναμις αὐτῷ ἀναπέμποντος, ὁ λαὸς ἐπευφήμει λέγων τὸ *Ἀμήν*· ἀκολουθεῖ εἶτα ἡ ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων μετάληψις, οὐ μόνον μεταξὺ τῶν παρόντων, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀπόντας, διὰ τῶν διακόνων τὰ τίμια δῶρα ἐπέμποντο· ἐν τέλει συνελέγοντο *λογίαι*, κατατιθέμεναι παρὰ τῷ Ἐπισκόπῳ ὃς ἦν κηδεμὼν τοῖς ἐν δεσμοῖς οὖσι, τοῖς ἐν νόσοις καὶ ἐν γένει πᾶσι τοῖς χρείαν ἔχουσιν [1].

Σημ. [1] Ἰδοὺ ἐπὶ λέξει ὡς ἔχει τὸ πολύτιμον τοῦτο χωρίον τοῦ ἱεροῦ Ἀπολογητοῦ.

«Τῇ τοῦ Ἡλίου λεγομένῃ ἡμέρᾳ, πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς μενόντων, ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται, καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν Προφητῶν ἀναγινώσκεται μέχρις ἐγχωρεῖ. Εἶτα παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος, ὁ προεστὼς διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν καὶ πρόσκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται· ἔπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες, καὶ εὐχὰς πέμπομεν, καὶ ὡς προέφημεν, παυσαμένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς, ἄρτος προσφέρεται καὶ οἶνος, καὶ ὕδωρ· καὶ ὁ Προεστὼς εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας, ὅση δύναμις αὐτῷ ἀναπέμπει καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ λέγων τὸ *Ἀμήν*. καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἑκάστῳ γίνεται, καὶ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν Διακόνων πέμπεται.

Οἱ εὐποροῦντες δὲ καὶ βουλόμενοι, κατὰ προαίρεσιν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ, ὃ βούλεται δίδωσι, καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῷ Προεστῶτι ἀποτίθεται· αὐτὸς ἐπικουρεῖ ὀρφανοῖς τε καὶ χήραις καὶ τοῖς διὰ νόσον ἢ ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις, καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς οὖσι, καὶ τοῖς παρεπιδήμοις οὖσι ξένοις καὶ ἁπλῶς πᾶσι τοῖς ἐν χρείᾳ οὖσι κηδεμὼν γίνεται».

Ἐνῷ δὲ τὸ κατ' ἀρχὰς οὐδεμίαν ἑορτὴν οἱ Ἀπόστολοι εἶχον, ἑκάστην ἡμέραν ἁγίαν ἡγούμενοι, «*καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον*» (Πράξ. β' 46) καὶ ὡς ἤδη ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος «*ἀεὶ γὰρ ἡμῖν*» λέγει «*ἐστὶν ἑορτή*», οὐχ ἧττον ἐνωρίτατα ἀναφέρεται ὁ κύκλος τῶν *ἑβδομαδιαίων* καὶ *ἐνιαυσίων* ἑορτῶν.

Ἑορταὶ ἑβδομαδιαῖαι.—Καὶ τῶν μὲν ἑβδομαδιαίων ἑορτῶν κέντρον ἦν ἡ ΚΥΡΙΑΚΗ (Dies Dominica), ἡμέρα κατ' ἐξοχὴν ἁγία, εἰς ἀνάμνησιν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἡμέρα καθ' ἣν ἐσχόλαζον οἱ Χριστιανοὶ πρὸς λατρείαν τοῦ Κυρίου καὶ ἀνάγνωσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν.

Κωνσταντῖνος δ' ὁ Μέγας καὶ τὴν περίφημον τῆς Κυριακῆς προσευχὴν ταύτην ὑπὲρ τῶν ἀρχούντων στρατιωτῶν διέταξε «Σὲ μόνον εἴδαμεν Θεόν, Σὲ βασιλέα γνωρίζομεν, Σὲ βοηθὸν ἀνακαλούμεθα, παρὰ Σοῦ τὰς νίκας ἠράμεθα...» (Εὐσεβ. ἐν βίῳ Κωνστ. λόγ. δ').

Εἰς ταύτην δὲ προσετέθη ἡ νηστεία τῆς *Τετράδος*, εἰς ἀνάμνησιν τῆς προδοσίας καὶ τῆς *Παρασκευῆς*, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Πάθους (Ἀποστ. Διατ. V. 15)· ἀμφοτέρων δὲ τῶν ἡμερῶν τούτων ἡ *περίσσεια* κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς διαταγὰς (V. 20. 8.) «*ἐπεργηγείτο τοῖς πένησιν*».

Ἑορταὶ ἐνιαύσιοι.—Αἱ δὲ ἐνιαύσιοι ἑορταὶ εἰς *κινητὰς* καὶ *ἀκινήτους* ἑορτὰς διαιρούμεναι, κέντρον εἶχον, αἱ μὲν ἀκίνητοι, τὴν *Γέννησιν τοῦ Κυρίου*, αἱ δὲ κινηταὶ τὸ *Ἅγιον Πάσχα*, μετὰ τῶν πρὸ αὐτῶν διαφόρου χρόνου τὸ κατ' ἀρχὰς νηστειῶν.

Ὡσαύτως ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς λατρείας ἀνήκει ἡ ἱερὰ *ὑμνῳδία*. Πάντες δέ, Κύριοι, γινώσκομεν ὁπόσον ὑψηλή, ὁπόσον ἔξοχος, ὁπόσον θίγει τὰς χορδὰς τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἡ ὑμνολογία τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα ἡ τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος.

Ἐν τῇ ὑμνολογίᾳ τῆς Ἐκκλησίας θέλομεν ἰδεῖ μεταβᾶσαν τὴν μετρικὴν τῶν ἀρχαίων, ἐν ᾗ ὅμως τὸ μακρὸν καὶ βραχὺ (– υ) δὲν φυλάσσεται πλέον ἐν τῇ ποσότητι τῶν φωνηέντων, ἀλλ' ἐν τῷ τόνῳ τῆς λέξεως καὶ τῷ μέλει τῆς ὑμνῳδίας· ὡσαύτως θέλομεν ἰδεῖ τίς ἡ σχέσις τῶν τροπαρίων πρὸς τὸν εἱρμόν, καὶ πῶς αἱ συλλαβαὶ καὶ τὰ κῶλα τούτων ἀνταποκρίνονται ἀριθῶς πρὸς τὰς συλλαβὰς καὶ τὰ κῶλα τοῦ προτασσομένου εἱρμοῦ.

Ἐκ τῶν ἱερῶν δὲ ὕμνων ἐξοχώτατος ἐστὶν ὁ εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Τελεσφόρον ἀποδιδόμενος Ἀγγελικὸς Ὕμνος, (Cantus Angelicus) «*Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ*» καλούμενος οὕτως, ἐπειδὴ ἄρχεται διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων δι' ὧν οἱ Ἄγγελοι ἐν Βηθλεὲμ ὕμνησαν τὸν γεννηθέντα Σωτῆρα. (Λουκ. β' 14).

Τὸν ὕμνον δὲ τοῦτον, ὡς ἀναφέρει ἡμῖν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, αἴροντες χεῖρας, ἔψαλλον ἐπὶ τῶν ὀρέων οἱ ἀναχωρηταί, τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἡλίου ἀναμένοντες, ἐφ' ᾧ καὶ *ἑωθινὴ προσευχὴ* οὕτος ὠνομάζετο· διὰ τοῦτο δὲ καὶ προὐτάχθη τούτου ἡ ἐπιφωνηματικὴ οὕτως εἰπεῖν ἔκφρασις «*Δόξα Σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς*», μεθ' ἣν εἴπετο ὁ κυρίως ὕμνος «*Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ*».

Οὕτω λοιπὸν σὺν τῷ χρόνῳ διεμορφώθησαν τὰ μυστήρια, αἱ ἱεραὶ τελεταί, καὶ ἡ ἱερὰ ὑμνολογία, περὶ ὧν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἐροῦμεν τὰ δέοντα, τὰ πάντα ἀκριβῶς ἐξετάζοντες ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων πατριαρχικῶν τύπων, μέχρι τοῦ ἱερέως τῆς ἐρήμου Σινᾶ, ὃς μόνος τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου ὀφείλει νὰ τελῇ ἀνυπόδητος τὴν Θ. λειτουργίαν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης διαταγῆς· «*λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας γῆ ἁγία ἐστίν*».

γ'. Βίος

Ὁ ἰδιωτικὸς τῶν Χριστιανῶν βίος, εἶναι τὸ ἀπαύγασμα τῆς πίστεως αὐτῶν, εἶναι τὸ ὑπέρλαμπρον ἀποτέλεσμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου, ἥτις ἀνέπλασε τὴν διεφθαρμένην ἀνθρωπότητα.

Τῶν νεωτέρων τινὲς λέγουσιν, ὅτι εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ συνετέλεσέ πως καὶ ἡ εὐπιστία τῆς συγχρόνου τοῖς Χριστιανοῖς γενεᾶς.

Τούτοις, ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ εἴπωμεν ὅτι:

Σκληρότερα θηρία, καὶ ἀπηνεστέρους διώκτας, τῶν διωκτῶν τῶν Χριστιανῶν δὲν εἶδεν ἡ ἀνθρωπότης· αἱ σιδηραῖ καθέδραι, αἱ ἐν τῷ ξύλῳ ἐπὶ πέμπτον τρύπημα διατάσεις ποδῶν, τὰ τήγανα, οἱ γύργαθοι, τὰ θηρία, οἱ λιθοβολισμοί, αἱ σταυρώσεις, αἱ στρεβλώσεις, αἱ ξύσεις τῶν σωμάτων καὶ τὰ τοιαῦτα εἰσὶ μαρτύρια, ἅτινα χαλκευθέντα εἰς Ἅδου, ἐφευρέθησαν πρὸς ἐξόντωσιν τῶν Χριστιανῶν, ὧν ἡ ἐνοχὴ ἦν ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ προσευχὴ ὑπὲρ τῶν διωκτῶν αὐτῶν.

Ἐκ παρεξηγήσεως τοῦ μυστηρίου τῆς θ. Εὐχαριστίας, κατηγοροῦντο οἱ Χριστιανοὶ ὅτι σφάζοντες κατέτρωγον *παιδία*, μάτην δὲ πρὸς τοὺς βασανιστὰς αὐτῆς κατηγόρους. Βιβλὶς ἡ ἱερὰ μάρτυς ἐρώνει· «*πῶς ἂν παιδία φάγοιεν οἱ τοιοῦτοι, οἳς μηδὲ ἀλόγων ζῴων αἷμα φαγεῖν ἐξόν;*» (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Ε')· ἡ Βιβλὶς οὐχ ἧττον ἐθανατοῦτο ὡς ἔνοχος τοιούτων ἀνοσιουργημάτων, λαμπρῶς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων Μαρτύρων ἐπαυξάνουσα.

Μόνον ἐν μέσῳ τοιούτων μαινομένων διωκτῶν δύναταί τις νὰ θαυμάσῃ τὸ πρᾶον καὶ ἥπιον τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν, οἵτινες, ἀπὸ τῆς αὐτῆς ζύμης τῶν διωκτῶν αὐτῶν ὑπάρχοντες, δι' ΙΗΣΟΥ ἀναγεννηθέντες, ἀμέσως, ὡς ἄλλης μάζης καὶ ἄλλης φύσεως ἄνθρωποι, λοιδορούμενοι εὐλόγουν, διωκόμενοι ἠνείχοντο καὶ βλασφημούμενοι παρεκάλουν, (Α' Κορινθ. γ' 12), ἐντελῶς δουλωθέντες τῇ *Δικαιοσύνῃ* καὶ τῇ Ἀρετῇ. (Ῥωμ. ϛ' 18).

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ θέλομεν ἰδεῖ τὴν

Χριστιανὴν Μητέρα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, τοὺς δὲ Χριστιανοὺς ἄνδρας ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ καθημερινοῦ αὐτῶν βίου.

Οὕτως οἱ Χριστιανοὶ ἀπέρευγον τὰ ἐπαγγέλματα τοῦ εἰδωλοποιοῦ, τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ πωλούντων θύματα καὶ θυμιάματα, τῶν ἐν ἀδικίᾳ συναγωνιζομένων ἡητόρων, τῶν δημίων, τῶν τοκογλύφων, τῶν ξιφομάχων, τῶν μάγων, τῶν ἀστρολόγων καὶ τὰ τοιαῦτα. ('Απ. Διατ. IV 6).

'Απέρευγον οὐ μόνον πᾶσαν ἐθνικὴν ἑορτήν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν μετὰ τῶν ἐθνικῶν σχέσιν, πᾶσαν ἔτι ὁδὴν ἐθνικὴν «ὅπως μὴ συμβήσηται αὐτοῖς διὰ τῆς ὁδῆς εἰδώλων μνημονεύειν». 'Απ. Διατ. V. 10).

Πανταχοῦ καὶ πάντοτε εὐχαριστοῦντες τῷ Κυρίῳ, ὑμνοῦν καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, ὑποτασσόμενοι πάσῃ ἀρχῇ.

Ἐπεμελοῦντο τῶν ὀρφανῶν παιδὸς ἢ κόρης ('Αποστ. Διατ. Δ' 1), καὶ ἰδίᾳ τῶν ὀρφανῶν τῶν ἁγίων Μαρτύρων.

Προσεῖχον τῇ ἀνατροφῇ τῶν ἰδίων αὐτῶν τέκνων, διδάσκοντες αὐτοῖς «τὰ ἱερὰ γράμματα» «μετ' ἐπιτηδείων καὶ τῷ λόγῳ ἁρμοζουσῶν τεχνῶν». ('Απ. Διατ. Δ' 11).

Ἡ Χριστιανὴ κόρη ὤφειλεν ὅπως ἡ ἁγία σώματι καὶ ψυχῇ, ὡς ναὸς Θεοῦ, ὡς οἶκος Χριστοῦ, ὡς πνεύματος ἁγίου καταγώγιον, μὴ ῥεμβᾶς, μηδὲ ἀκεραιόπατητος, μὴ δίγνωμος, ἀλλὰ σεμνή, ἐγκρατής, σώφρων, ἁγνή, φεύγουσα τὰς τῶν πολλῶν συντυχίας καὶ μάλιστα τῶν ἀσέμνων. ('Απ. Διατ. Δ. 14).

Πασῶν δὲ τῶν γυναικείων κοσμημάτων ἄριστος κόσμος, «σωφροσύνη ἐν ἁγιασμῷ». ('Απ. Διατ. Ε. 30. 4).

Τοὺς δούλους, οὓς οἱ ἐθνικοὶ ἐθεώρουν ὡς κτήνη ὑπ' αὐτοὺς πεπραμένα, οἱ Χριστιανοὶ ἐθεώρουν ὡς *υἱοὺς ἢ ἀδελφοὺς διὰ τὴν τῆς πίστεως κοινωνίαν*. ('Απ. Διατ. Δ. 12).

Ἐὰν δέ τις τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ καταδικαζόμενος, ἐρρίπτετο εἰς τὰς φυλακάς, ἐκ τοῦ κόπου καὶ τοῦ ἱδρῶτος αὐτῶν οἱ Χριστιανοὶ περικόπτοντες, ἔπεμπον, τὸ μὲν εἰς διατροφὴν αὐτοῦ, τὸ δὲ εἰς μισθαποδοσίαν τῶν στρατιωτῶν ὅπως ὀλιγώτερον θλίβηται ὁ ἐν φυλακῇ ἀδελφός, ὃν ἐκάλουν *μακάριον, μάρτυν ἅγιον, ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, υἱὸν τοῦ Ὑψίστου, δοχεῖον τοῦ ἁγίου Πνεύματος*. ('Απ. Διατ. Ε. 1).

Ἐὰν δέ τις τῶν Χριστιανῶν πτωχὸς ὤν, οὐκ εἶχεν, οὗτος νηστεύων τὸ τῆς ἡμέρας ἔπεμπε τῷ ἐν τῇ φυλακῇ κρατουμένῳ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ('Απ. Διατ. Ε. 1).

Δῶρα παρ' ἀνοσίου καὶ ἀσεβοῦς οὐκ ἐδέχοντο, ἐὰν δέ ποτε Χριστιανὸς ἠναγκάζετο παρὰ τοιούτου νὰ δεχθῇ ἀργύριον, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν 'Αποστόλων, τὸ ἀργύριον τοῦτο ἐδαπανᾶτο εἰς ἀγορὰν *ξύλων καὶ ἀνθράκων*, οὐχὶ δὲ εἰς τροφὴν ἢ πόμα παρὰ τὸ πρόσηκον· «*δίκαιον γὰρ τὰ παρὰ ἀσεβῶν ταῦτα, πυρὸς εἶναι καταβάλωμα, οὐκ εὐσεβῶν βρῶμα*». ('Απ. Διατ. Δ. 10).

Γενναῖοι τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται, οὔτε πρόχειροι, οὔτε ῥιψοκίνδυνοι ἦσαν, προσηύχοντο μάλιστα ὅπως μὴ ἐμπέσωσιν εἰς πειρασμόν, ἐμπεσόντες ὅμως οὐδὲν αὐτοὺς ἐχώριζε τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ δειλία κατήσχυνον τὴν ὁμολογίαν. ('Απ. Διατ. Ε. 6).

Τὸ Μαρτύριον ἐκάλουν γέννησιν ἐν Θεῷ, τοκετὸν ἐν Κυρίῳ, «*ὁ γὰρ τοκετός μου ἐπίκειται*» ἐρώνει ὁ ἱερὸς Ἰγνάτιος, «*πῦρ καὶ Σταυρός, θηρίων τε συστάσεις ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπὴ μελῶν, ἀλησμοὶ ὅλου τοῦ σώματος, κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου, ἐπ' ἐμὲ ἐρχέσθωσαν, μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω*». (Ἰγν. Ῥωμ. Ε').

Ἐκεῖνον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα, ἐκεῖνον θέλω, τὸν δι' ἡμᾶς ἀναστάντα. (Ἰγν. Ῥωμ. Ζ').

Τὰ δεσμὰ αὐτῶν ἐκάλουν «*πνευματικοὺς μαργαρίτας*» (Ἰγν. πρὸς Ἔφεσ. κεφ. ια')· *δεσμὰ θεοπρεπέστατα* (Ἰγν. πρὸς Σμυρ. ια')· *δεσμὰ ἁγιοπρεπῆ καὶ διαδήματα δόξης* (Πολυκάρπ. πρὸς Φιλιπ. κεφ. α').

Τὴν ἡμέραν δὲ τοῦ μαρτυρίου, ἡμέραν Γενέθλιον, δύσιν ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ ἀνατολὴν πρὸς Θεόν· «*καλὸν τὸ δῦναι ἀπὸ κόσμου πρὸς Θεόν*», ἔλεγεν ὁ αὐτὸς ἱερὸς Ἰγνάτιος, «*ἵνα εἰς αὐτὸν ἀνατείλω*» (Ἰγν. πρὸς Ῥωμ. 6').

Τὰς οἰκίας αὐτῶν κατεκόσμουν σεμνῶς ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων δ' αὐτῶν ἀπεικόνιζον σκηνὰς ἀπὸ τῆς Π. ἢ Ν. Διαθήκης, ἐπὶ δὲ τῶν δακτυλίων, σφραγίδων, λυχνιῶν, καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ οἴκου σκευῶν καὶ ἐπετάσσοντο ὑπὸ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (Κλημ. Ἀλεξ. Παιδ. Γ' ια'), ὅπως κρυπτογραφικῶς ἀπεικονίζωσι τὰ ἱερὰ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας σύμβολα, ὧν προσριλέσσατον τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰησοῦ μονόγραμμα,

ὅπερ βραδύτερον ἐπὶ τοῦ κράνους αὐτοῦ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔφερε, ὡς καὶ ὁ μυστικὸς *ἀστὴρ* τῆς Ἀποκολύψεως.

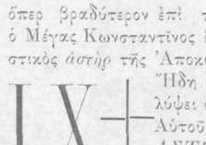

Ἤδη ἐν τῇ ἱερᾷ Ἀποκαλύψει ὁ Ἰησοῦς λέγει περὶ Αὐτοῦ «*Ἐγώ εἰμι*..... «*ΑΣΤΗΡ ὁ λαμπρὸς καὶ ὁ ὀρθρινός*» (κβ' 16), καὶ τῷ ὄντι, τὸ ἀρχικὸν τοῦ Χριστοῦ στοιχεῖον Χ, τιθέμενον ἐπὶ Σταυροῦ +, σχηματίζει τὸ ἀνωτέρω κανονικὸν σχῆμα τοῦ 'Αστέρος, δι' οὗ τό τε *τίμιον*, ὡς ἔλεγον *δῆρμα* καὶ τὸ Σταυρικὸν πάθος τοῦ Κυρίου μυστικῶς ὑπεδηλοῦτο καὶ ὑπεσημαίνετο.

Τὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα ὡσαύτως, Κύριοι, ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τῶν Χριστιανῶν βίον, πιστὰ κάτοπτρα τῶν τὴν καρδίαν τῶν Χριστιανῶν διακατεχόντων αἰσθημάτων, λαμπρὸς δὲ καὶ ὡρίμος καρπὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου. (Ματθ. κε'.). Καὶ τὰ ὀνόματα δὲ δι' ὧν ἐκάλουν ἑαυτοὺς οἱ Χριστιανοί, εἰσὶν ὀνόματα σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου, οἷά εἰσιν Ἑλληνιστὶ μὲν τὰ ὀνόματα *Πίστις, Ἀγάπη, Ἐλπίς, Θεόδωρος. Θεόφιλος, Χριστοφόρος* κτλ. Λατινιστὶ δὲ τὰ *Deogratias, Adeodatus* καὶ πρότασις ὁλόκληρος, ὡς τὸ *Quodvuldeus* = quod vult Deus (=ὅ,τι θέλει ὁ Θεός), καὶ ὅπερ ἐν τῇ ἐν Σικελίᾳ διατριβῇ ἡμῶν καὶ δ' Ἑλληνικῶν γραμμάτων οὐτωσὶ εὕρομεν γεγραμμένον *Κοββουλδεους*.

Τὸν θάνατον ἐκάλουν ὕπνον, μετάστασιν, ζωὴν ἄλυπον καὶ μακαρίαν ἀνάπαυσιν, τὰ δὲ πολυάνδρια Χριστιανικῶς μεταφράζοντες, ἐκάλουν *κοιμητήρια*, πρὸς ἃ συναθροιζόμενοι, ἔψαλλον ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων μαρτύρων καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων, ('Απ. Διατ. ΣΤ. 30.) ἰδίᾳ δὲ τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ εἰς ταῦτα, ὡς ἔξω τῆς πόλεως ὑπάρχοντα, καὶ διημέρευον εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου, ὃς ὡσαύτως ἔξω τῆς πόλεως παθὼν, εἰς Ἅδου κατῆλθεν. (Χρυσόστομος).

Πολλοῦ δὲ λόγου ἄξιαι αἱ ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν χριστιανικαὶ ἐκφράσεις καὶ τὰ χριστιανικὰ σύμβολα, ὧν προσριλεσσάτη ἡ ἀπεικόνισις νηός, φάρου, οἴκου, καὶ ἡ ἀπεικόνισις *τεσσάρων ποδῶν* τῶν μὲν ἐρχομένων, τῶν δὲ ἀπερχομένων, εἰς δήλωσιν τῆς διαταγῆς τοῦ Πλάστου «Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ.

['Ακολουθεῖ]

Η ΛΥΚΑΙΝΑ

Διήγημα ὑπὸ ΒΕΡΓΑ

Μιὰ γυναῖκα ψηλὴ καὶ ἀχαμνή, μὲ σριχτὰ καὶ δυνατὰ στήθια, ἂν καὶ λίγο περασμένα στὴν ἡλικία, ὡχρὴ τόσο πολύ, ποὺ ἠμποροῦσε κάνεις νὰ νομίσῃ πῶς ὑπέρερε ἀπὸ ζέσταις τοῦ βάλτου, καὶ στὴν ὠχρήν της ὄψι ἐφεγγοβολοῦσαν δύο μεγάλα 'μάτια καὶ δροσερὰ κόκκινα χείλη ποὺ ἔλεγες πῶς θὰ σε φάνε.

Στὸ χωριὸ τὴν λέγαν *ἡ Λύκαινα* διότι τίποτε ποτὲ δὲν τὴν ἐχόρταινε. Ἡ γυναῖκες ἐσταυροκοπιόντανε στὸ διάβα της, ὅταν τὴν ἔβλεπαν νὰ πηγαίνῃ μόνη σὰ σκύλα μὲ τὸ ἀβέβαιο καὶ ἀνήσυχο ἐκεῖνο πάτημα τῆς πεινασμένης λύκαινας, ποὺ δὲν θὰ τῶχε γιὰ τίποτε νὰ κάμῃ μιὰ μπουκιὰ καὶ ἄνδρες καὶ παιδιὰ μὲ τὴ δύναμι ποῦχε στὰ σατανικά της τὰ μάτια· δὲν θὰ τῶχε γιὰ τίποτε νὰ σοῦ τραβήξῃ ἕναν ἄνθρωπον μέσα ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἀγαλιὰ τῆς ἁγίας Σοριᾶς. Γιὰ

καλὴ τύχη ἡ Λύκαινα δὲν ἐπήγαινε στὴν ἐκκλησιὰ οὔτε τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τὸ Πάσχα καὶ οὔτε ἤξερε τί ἔχει νὰ πῇ λειτουργιά, οὔτε σὲ ξεμολόγησι τὴν εἶχε δῆ ποτὲ κανείς. Καὶ ὅμως ὁ Παπᾶ-'Αγγελῆς ὁ ἐφημέριος τῆς Παναγίας, Παπᾶς μιὰ φορὰ μὲ τὰ σωστά του, εἶχε κολασθῇ μὲ αὐτὴ τὴ γυναῖκα.

Ἡ Μαριγοῦλα τὸ κακόμοιρο, καλὸ καὶ ἄξιο κοριτσάκι τῶχε μαράζι ποὺ ἤτανε θυγατέρα τῆς λύκαινας. Κανένας δὲν τὴν εἶχε ζητήσει ἀν καὶ εἶχε καὶ αὐτὴ σὰν τ' ἄλλα τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ, ἕνα στρέμμα χωράρι καὶ στὸ σεντοῦκί της σὰ νοικοκυρὰ τὰ λίγα τὰ προικιά της.

Μιὰ μέρα, ἡ *Λύκαινα* ἐρωτεύθηκε ἀπὸ ἕνα λεβεντόπαιδο ποὺ εἶχε γυρίσει ἀπὸ στρατιώτης καὶ ἐθέριζε μαζύ της στὰ χωράρια τοῦ συμβολαιογράφου. Τὴν ἔπιασε ἔρως, ἀλλὰ ὅπως λέμε δυνατὸ αἴσθημα ποὺ τῆς ἐρλόγιζε τῆς σάρκες μέσα ἀπὸ τὰ φουστάνια, τὸν ἐκύτταζε τὸ νιό της καὶ αἰσθανόντανε τὴ δίψα ποὺ σὲ πιάνει στοὺς κάμπους τὸ θερτῆ ἀπάνω στὸ ἄναμμα τοῦ μεσημεριοῦ. Ἐκεῖνος ὅμως ἔκανε τὴ δουλειά του, μὲ τὸ κεφάλι κάτου, καὶ τῆς ἔλεγε.

— Καλὲ τί ἔπαθες κυρὰ Κώσταινα; Καὶ ἡ λύκαινα μιλιά· ἐκεῖ στὸ κάμπο τὸν θεόρατο· ἐγεροβόλιαζε τὰ γιομάρια, ἐσώριαζε δέσμη ἀπάνου σὲ δέσμη καὶ ἔκανε τὴ δουλειά της ἀκούραστη, μὲ αὐτὸ τὸν ἥλιο ποὺ ἐρράγιζε πέτρα, χωρὶς νὰ σηκώσῃ οὔτε μιὰ στιγμὴ τὸ κεφάλι, χωρὶς νὰ βρέξῃ τόσο δά τὸ στόμα της, προσκλωμένη στὰ πατήματα τοῦ Γιάννη, ὁ ὁποῖος κάπου κάπου τῆς ἔλεγε· διακόρτοντας τὸ μονότονο βούισμα ἀπὸ τὰ ἔντομα ποὺ ρτερούγιαζαν στὸν ἥλιο ἀποκάτου.

— Μωρὲ τί ἔπαθες κυρὰ Κώσταινα;

Μιὰ βραδυὰ ἀποφάσισε καὶ τοῦ εἶπε τί ἤθελε, τὴν ὥρα ποῦ οἱ ἄλλοι κουρασμένοι ἀπὸ τὴ δουλειὰ τῆς καματερῆς τῶχανε ρίξει σὲ ὕπνο βαθύ, καὶ τὰ σκυλιὰ οὐρλιάζανε στὴ μαύρη πεδιάδα. 'Εσένα θέλω· ἐσένα, ποῦσαι ὠμορφος 'σαν τὸν ἥλιο καὶ γλυκὸς σὰν τὸ μέλι. Σένα θέλω.

— 'Αμ' ἐγὼ ποῦ θέλω τὸ κορίτσι σου, ποῦ εἶναι σὰν δαμαλοπούλα· πῶς θὰ τὰ βγάλουμε πέρα· εἶπε γελῶντας ὁ Γιάννης.

Ἡ λύκαινα πέρασε τὰ δαχτυλα μέσα στὰ μαλλιά της, ἔξυσε τὸ μέτωπό της καὶ δὲν ἐράνκες πλιὰ στὸ ὑποστατικό. 'Αλλὰ τὸν 'Οκτώβρη ξαναείδε τὸ Γιάννη τὴν ὥρα τῆς σοδιᾶς, ὅταν γένεται τὸ λάδι· γιατὶ ἐδούλευε κοντὰ στὸ σπίτι της καὶ ὁ θόρυβος ἀπὸ τὸ ληνοβιὸ δὲν τὴν ἄφινε νὰ κλείσῃ μάτι.

— Σήκωσε αὐτὸ τὸ τσουβάλι μὲ τὲς ἐλιὲς καὶ ἔλα μαζύ μου, εἶπε στὸ κορίτσι της.

Ὁ Γιάννης ἔρριχνε ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὴ μυλόπετρα τῆς ἐλιὲς μὲ τὸ φτιάρι, καὶ ἐτσίντανε τ' ἄλογο τοῦ μύλου διὰ νὰ μὴ σταματήσῃ. Θέλεις τὴ Μαρίκα μου; τὸν ἐρώτησε ἡ Λύκαινα.

— Τί θὰ δώσῃς τοῦ κοριτσιοῦ σου; ἀποκρίθηκε ὁ Γιάννης.

— Ὅ,τι τοῦ ἄφηκε ὁ πατέρας του, καὶ τοῦ δίνω ξεχωριστὰ καὶ τὸ σπῆτι τὸ 'δικό μου· γιὰ μένα φθάνει μιὰ γωνιὰ στὸ μαγειριό, ὅσο ποῦ νὰ ρίξω ἕνα ἀχυρόστρωμα.

— Ἂν ἦνε ὅπως λές, τοῦ Χριστοῦ τὰ λέμε, εἶπεν ὁ Γιάννης.

Ὁ Γιάννης ἤτανε καταλερωμένος ἀπὸ λάδι καὶ ἡ Μαρίκκα δὲν τὸν ἤθελε· ἀλλὰ ἡ μάννα της τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὰ μαλλιὰ τὴν ἐτράβηξε 'μπροστὰ στὸ μαγκάλι καὶ τρίζοντας τὰ δόντια. Ἢ τὸν παίρνεις, τῆς κάνει, ἢ πάει σ' ἐσκότωσα!

Ἡ λύκαινα εἶχε καταντήσει ἀγνώριστη· ὁ κόσμος ἔλεγε γιὰ δαΰτην καλὰ λένε «*πῶς ὁ διάβολος ὅταν γεράσῃ γίνεται καλόγερος*». Καὶ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια ἡ κυρὰ Κώσταινα ἤτανε ἄλλη γυναῖκα· οὔτε ἐπηγαινοερχόντανε σὰν ἄλλαις φοραῖς, οὔτε καθόντανε ὀρθὴ στὴ πόρτα μὲ τὰ μάτια της τὰ δκιμονισμένα. Ὁ γαμπρός της, μοναχά, σὰν ἔβλεπε νὰ τὸν κυττᾶῃ μέσα στὰ μάτια βαθειά, γελοῦσε, ἔπιανε τὸ φυλαχτὸ κ' ἔκανε τὸ σταυρό του. Ἡ Μαρίκα ἔμενε στὸ σπίτι καὶ κύττασε τὰ παιδιά της, καὶ ἡ μάνα της σὰν ἄνδρας ἔτρεχε μὲ τοὺς ἄλλους στὸ κάμπο, ἔσκαβε, ἔκοβε τ' ἀγριόχορτα, ἐκλάδευε τ' ἀμπέλια, ἔφερνε τὰ καματερὰ στὸ λειβάδι καὶ τὴν ὥρα ποῦ τανάσκελα ξαπλωμένοι στὸν ἴσκιο ἀπὸ τὰ τρόχαλα οἱ ἄλλοι ροχαλίζανε, ἡ κυρὰ Κώσταινα ποῦ δὲν τὴν ἔπιανε ὕπνος, ἔπερνε τὸ ρούσημά της κατὰ τὸ βουνὸ ἀργὰ ὅταν ἡ τίμιαις γυναῖκες μένουν στὰ σπίτια τους, ἡ ἔτρεχε τὰ μονοπάτια ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ καλαμένα θερίσματα τῆς ἀπέραντης πεδιάδας, ἡ ὁποία ἐχανόντανε στὸν ὁρίζοντα τὸ μακρυνὸ κατὰ τὴν χιονοσκέπαστη Αἴτνα, ὅπου ὁ οὐρανὸς σμίγει τὴ γῆ.

Ξύπνα! κάνει ἡ λύκαινα στὸ Γιάννη ποῦ ξαπλωμένος μέσα σὲ μιὰ σούδα ποῦ ἐσκέπαζε σκονισμένη ἀγκαθιά, εἶχε ἀποκοιμηθῆ μὲ μόνο προσκέφαλο τὰ χέρια. Ξύπνα, σοῦρρα κρασὶ νὰ δροσίσῃς λίγο τὸ στόμα σου.

Ὁ Γιάννης ὁλάνοιξε τὰ γλυκά του μάτια μισοκοιμισμένα ἀκόμα, καὶ θωρώντας τὴν μπροστά του ὠχρὴ μὲ τὰ γερά της στήθη μαῦρα τὰ μάτια της σὰν κάρβουνο.

— Ὄχι, ὄχι· ἡ τίμιαις γυναῖκες δὲ τρέχουνε αὐτὴν τὴν ὥρα ὄξω ἀπὸ τὸ σπῆτι καὶ ἔχωσε τὸ κεφάλι του βαθειὰ στὴ σούδα μέσα στὰ ξεροφύλλα, περνῶντας τὰ δάκτυλα μέσ' τὰ μαλλιά. Φεῦγα, νὰ μὴ σὲ ξαναιδῶ στὸ κτῆμα.

Καὶ ἡ λύκαινα ἔφυγε μὲ τὰ περήφανα μαλλιά της ὀπισοδεμένα, μὲ μάτια ὁλόφωτα κατάμαυρα σὰν κάρβουνα ποῦ κύτταζαν τὸ ἡλιοκαμένο χορτάρι.

'Αλλ' ἐξαναγύρισε ἀκόμη στὸ κτῆμα, καὶ ὁ Γιάννης δὲν ἀνοιξε τὸ στόμα του νὰ 'πῇ 'μιλιὰ — ἂν μάλιστα ἔτυχε καμμιὰ φορὰ νὰ ἀργοπορήσῃ τὴν ὥρα τὴν ἀβέβαιη κατὰ τὸ σούρουπο, ἐκινοῦσε μόνος ἔπερνε τὸ μονοπάτι καὶ τὴν ἐκαρτεροῦσε ἐκεῖ λαχανιασμένος, κατάκοπος, ἀπὸ ἀγωνία ἱδρωμένος καὶ περνῶντας πάντα μέσ' τὰ μαλλιὰ τὰ δάχτυλα φεῦγα, τῆς ἔλεγε, φεῦγα νὰ μὴ σὲ ξαναιδῶ στὸ κτῆμα. Ἡ Μαρίκα ἔκλαιε νύχτα 'μέρα, τὰ μάτια της πλημμυροῦσαν ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς ζήλιας ὅταν ἀγνάντευε τὴ μάννα της, λύκαινας κόρη ζηλιάρα, κι' αὐτὴ διότι ἔβλεπε τὴν μάννα της νἄρχεται τὸ βράδυ ἀπὸ τὸ λειβάδι ὠχρὴ καὶ ἀμίλητη!

Μάννα κακούργα τῆς ἔλεγε, κακούργα μάννα!

Βουβαμάρα.

Κλέφτρα! Κλέφτρα!

Σκασμός!

Θὰ σὲ καταγγείλω· ἐγὼ θὰ σοῦ δείξω!

Πήγαινε—τί στέκεσαι;

Καὶ ἐπῆγε μὲ τὰ παιδιά της στὴν ἀγκαλιά, ἄροβη, στεγνὰ ἀπὸ δάκρυα τὰ μάτια της σὰν τρελλή, γιατὶ τὸν ἀγαποῦσε τώρα καὶ αὐτὴ τὸν ἄνδρα αὐτόν, ποῦ ἄθελα τῆς εἶχαν δώσει, αὐτὸν τὸν λερωμένο λιτρουβιάρη, ποῦ μύριζε ἀπὸ μούργα.

Ὁ ἀστυνόμος ἐμήνυσε τοῦ Γιάννη καὶ τὸν ἐροβέρισε πῶς θὰ τὸν φυλακίσῃ. Ὁ Γιάννης τραβοῦσε τὰ μαλλιάτου καὶ ἔχυνε πικρὰ δάκρυα, δὲν ἀρνήθηκε, οὔτε ἐδοκίμασε νὰ 'βρῇ καμμιὰ πρόφασι. Εἶναι πειρασμός, εἶπε, αὐτὴ ἡ γυναῖκα. Εἶναι πειρασμός, εἶναι κολασμένο πνεῦμα. Καὶ ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ ἀστυνόμου μὲ παράκλησι θερμὴ νὰ τόνε φυλακίσῃ.

— Λυπήσου με κύριε ἀστυνόμε· βγάλε με ἀπὸ τέτοια κόλασι, κόψε με, στεῖλέ με στὴ φυλακή..... κάμε νὰ μὴ τὴν ξαναιδῶ αὐτὴ τὴ γυναῖκα· νὰ μὴ τὴν ξαναιδῶ ποτέ.

— Ἡ Λύκαινα ἀπάντησε στὸν ἀστυνόμον. 'Εγὼ δὲν ἐκράτησα γιὰ μένα παρὰ μιὰ γωνιὰ στὸ μαγειριὸ γιὰ νὰ κοιμοῦμαι, ὅταν τοῦδωκα τὸ σπῆτί μου σὲ προῖκα—τὸ σπῆτι εἶναι 'δικό μου· ἀπὸ μέσα, ἐγὼ δὲ βγαίνω.

Πολὺς καιρὸς δὲν πέρασε καὶ ἕνα ἄλογο ἐκλότσισε κατάστηθα τὸν Γιάννη· ἐκόντεψε ὁ ἄτυχὸς ἀπὸ τὸ χτύπημα νὰ πεθάνῃ· ὁ παππᾶς δὲν τοῦ δίνε νὰ μεταλάβῃ, ἂν δὲν παραιτοῦσε ἡ λύκαινα τὸ σπῆτι—ἔφυγε ἡ λύκαινα καὶ ὁ γαμπρός της ἔκλεισε τὰ μάτια σὰν καλὸς χριστιανός.

'Εξωμολογήθηκε, μετάλαβε μὲ τόση μετάνοια, μὲ τόση συντριβὴ καρδιάς, ποῦ ὅλοι γειτόνοι καὶ φίλοι ἔκλαιγαν γύρο στὸ κρεββάτι του. Καλήτερα ὁ κακομοίρης νἄχε πεθάνῃ αὐτὴ τὴ στιγμή, δὲν θὰ εἶχε λάβει ἄλλη ἀφορμὴ ὁ διάολος νὰ τὸν ξανακολάσῃ δὲ θὰ τοῦ ἐκυρίευε ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ σῶμά του τὸ γιατρεμμένο, καὶ τὴν ἤρεμη ψυχή του.

—"Αρησέ με, ἔλεγε στὴ λύκαινα· γι' ἀγάπη θεοῦ, εὐσπλαγχνία, ἄρησέ με! Εἶδα τὸ θάνατο μπροστά μου! Ἡ Μαρίκα ἡ κακομοίρα λυώνει στὰ πόδια της. Γινήκαμε ρεζίλι σ' ὅλο τὸν κόσμο. Καλήτερα εἶναι γιὰ σένα καὶ γιὰ 'μένα νὰ μὴ σὲ βλέπω.

Καὶ μ' εὐχαρίστησι θὰ 'βγάζε τὰ μάτια του γιὰ νὰ μὴν βλέπῃ τὰ 'μάτια τῆς λύκαινας ποῦ τὸν ἔκαναν κ' ἔσάλευε ὀνοῦς του. Τί νὰ κάνῃ πεῖα δὲν ἤξερε διὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ αὐτὴ τὴν μαγεία· ἔκαμε συλλείτουργα διὰ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀπεθαμμένων καὶ ἐζήτοῦσε ἀδτάκοπα συμβουλαῖς ἀπὸ τὸν 'Εφημέριο. Τοῦ Χριστοῦ ἐξωμολογήθηκε καὶ ἐζήτησε συγχώρησι ἀπ' ὅλους. Ὕστερα καθὼς εἶδε τὴν λύκαινα ποῦ ἐρχόντανε κατ' ἀπάνω του νὰ τὸν ξανακολάσῃ.

— "Ακουσε—τῆς εἶπε—μὴ ξαναφανῇς

στὸ κτῆμα γιατί μὰ τὴν Παναγία ἂν σὲ ξαναιδῶ, σὲ σκοτόνω.

— Σκότωσέ με ἂν θέλῃς, ἀπάντησε ἡ λύκαινα, ἀλλὰ χωρὶς ἐσένα ἀδύνατο νὰ ζήσω.

Ἐκεῖνος μιλιά, ἀλλὰ καθὼς τὴν εἶδε μιὰ ἡμέρα ἀπὸ μακρυὰ στὴ μέση ἀπὸ τὰ πράσινα στάρια ἔρριξε κάτω τὸ κλαδευτῆρι, καὶ ἔπιασε στὸ χέρι τὸ τσεκοῦρι μὲ τὸ ὁποῖο ἔκοβε τῆς ρτιλιαῖς. Ἡ λύκαινα τὸν εἶδε μπροστά της, ὠχρὸ σὰν τὸ θάνατο μὲ τὸ σίδερο ποῦ ἄστραρτε στὸν ἥλιο, ὅπως τὸ σήκωνε ἀπειλητικά, ἀλλὰ ἐστάθηκε ἀκίνητη, καὶ ἄροβα ἔκαμε κατεπάνω του λίγο καὶ μὲ τὰ χέρια της γιομάτα παπαρούναις κόκκιναις τὸν ἔραγε μὲ τὰ ὤμορρα μαῦρά της μάτια!

— Ἀνάθεμα τὴ ψυχή σου, ἐπρόφθασε νὰ πῇ ὁ Γιάννης.

[Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ]

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΣΑΓΧΟΥΡ
[Τῆς Αἰγύπτου.]

Οὔτε θρανία οὔτε ἕδρα διδασκαλική, οὐδαμοῦ χάρται γεωγραφικοί, οὔτε κατὰ διάνοιαν χάρακες καὶ μολυβδοκόνδυλα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια! Ὁ διδάσκαλος τυρλός, ἡ αἴθουσα τῶν παραδόσεων ὑπὸ τὴν σκιὰν ὑπερρυοῦς φοίνικος· ῥθόγγοι μόνον δεσπόζουσι καὶ αἱ ἐπιβλητικαὶ τιμωρίαι τῆς ἀμειλίκτου σοβαρότητος, ἧς αἱ ὑπαγορεύσεις πλήττουσιν ἀσπλάγχνως τὰ πέλματα τῶν ποδῶν καὶ στρεβλώνουσι τοὺς πόδας τῆς πρὸς τὰ γράμματα ὀργώσης νεότητος! Οἱ μαθηταὶ εἰς διάχυσιν κυλίονται εἰς τὸν βόρβορον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου καὶ ἐγείρονται ὡς τόσοι βάτραχοι, ἅμα ὡς κρούσῃ τὸ ἀκουστικὸν αὐτῶν τύμπανον, ἡ διαπεραστικὴ φωνὴ τοῦ ἰθαγενοῦς παιδαγωγοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ διδασκαλία μετακοινωνεῖται ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ διατρέχει ὡς πνοὴ ἀνέμου ὅλας τὰς φάλαγγας τῆς μαθητιώσης ἀσυντάκτου νεότητος. Ὁ διδασκαλικὸς ῥθόγγος, ὡς διατυπώνεται καὶ ὑποπίπτει εἰς τὴν αἴσθησιν τοῦ πρώτου ἀκροατοῦ, διαβιβάζεται ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ μονοτόνου χαρακτῆρος εἰς τὸν ἀμέσως ἑπόμενον, ὅστις κοινωνεῖ αὐ.ὸν εἰς τὸν τρίτον, καὶ οὕτω διαδοχικῶς, πάντας τοὺς στίχους τῶν ἀκροωμένων ποτίζει τῆς ἐπιστήμης ἡ δρόσος. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἀστοχοῦντα, ἡ τιμωρία ἐπίκειται φοβερά, ἀμείλικτος ὡς ἡ θεία ἐκδίκησις, ὀδυνηρὰ ὡς βάσανος κολάσεως, πένθιμος· χείρων τοῦ θανάτου, διότι οἱ ἐν Σαγχοὺρ διδάσκαλοι δὲν *γωρατεύουν* τὸ δὴ λεγόμενον *μὲ τὰ γράμματα*.

Παρέστημεν κατὰ τὴν ὥραν τῶν παραδόσεων εἰς μίαν τῶν τοιούτων παιδαγωγικῶν συναθροίσεων καὶ περιηγάγομεν τὰ προσεκτικὰ ἡμῶν βλέμματα ἀνὰ πᾶσαν διεύθυνσιν, ζητοῦντες νὰ ἀναγνώσωμεν εἰς τὰς ἡλιοκαεῖς τῶν Βεδουίνων ὄψεις ποίαν τινὰ ἐκ τῆς σπουδῆς ἀπορρέουσαν ἔκφρασιν· ἀλλ' ἡ φυσιολογικὴ ἡμῶν αὕτη μελέτη διήνυσεν ἀτυχὲς δράσεως στάδιον. Τὸν ἰθαγενῆ δὲν ἐπιδρᾷ οὔτε κατὰ διάνοιαν ἡ μελέτη τῶν ἀραβικῶν γραμμάτων, ἀπαθὴς ἀκροατὴς οὔτε κινεῖ τὴν κεφαλὴν οὔτε συνωφρυοῦται, ἀκούει μόνον, ὅταν δὲν εἶναι κωφὸς, καὶ βλέπει ὀλίγον, τόσον ἀκριβῶς ὅσον τῷ ἐπαρκεῖ ἵνα ὀρθοποδήσῃ. Ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος δι' αὐτὸν ἀποτελεῖ ἀπλούστατον στοιχεῖον τὸ ὁποῖον συγχέεται μὲ τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ δὲν δημιουργεῖ θεάματα! Ἡ ῥεμβώδης φύσις τοῦ Βεδουίνου ὀνειροπωλεῖ τὸν ἥλιον τῆς σαύρας καὶ τὰ ἕλη τῶν βατράχων. Ὅταν δὲ χαράσσῃ μὲ τεμάχιον ἀπὸ *λουλάκι* τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ τὸ μάθημα, ἐπὶ τῆς ἐκ λευκοσιδήρου μικρᾶς πλακὸς ἣν κρατεῖ ἐπὶ τῶν γονάτων του, πράττει τοῦτο ἐπίσης μηχανικῶς, ὅπως καὶ προφέρει ὡς εἴπομεν τοὺς διαφόρους ῥθόγγους, οὓς κομίζει ὁ σαλευόμενος ἀὴρ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἄνωθεν στίχου μέχρι τῆς ὑστάτης ἀπομεμακρυσμένης σειρᾶς.

Ὁ βίος ἄλλως τε τῶν Βεδουίνων εἶναι δημόσιος· διαιτῶνται οἱ πάντες ὑπὸ σκηνάς, ἃς στήνουσι κατ' ἐκλογὴν εἰς τὰς κλιτύας τῶν λόφων, ἢ εἰς τὰ παράχθια τοῦ Νείλου ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὥστε κατέχουσιν ἐκτάσεις ἀσυγκρίτῳ μείζονας κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀπαιτουμένης χωρητικότητος πρὸς συναυλισμὸν δεδομένου ἀριθμοῦ, ἀλλὰ γραφικῶς ἐσπαρμένοι κατὰ διαστήματα ἰδιότροπα καὶ τοποθεσίας, ἄνευ τάξεως καὶ ἄνευ κανονικότητος. Ἕκαστος ζῇ ὑπὸ τὴν σκηνήν του, ὅπου κρίνει τοῦτο κατάλληλον, χωρὶς νὰ ἐξασραλίσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ. ἔστω καὶ τὴν νομὴν τοῦ οἰκοπέδου. Ἀπὸ τῆς κατοικίας του διακρίνει τὴν κορυφὴν τοῦ Φοίνικος, εἰς τὴν ῥίζαν τοῦ ὁποίου κάθηται *σταυροπόδι* ὁ τῶν ἀραβικῶν γραμμάτων θεῖος μυστολέκτης. Οἱ μακρὰν σκηνούμενοι ῥθάνουσιν ἐπὶ πῶλου ὄνου, σταματῶσιν, ἐξάγωσι τὸ πλακίδιον, τὸ λουλάκι, καὶ ἀκροῶνται μὲ τὴν ψυχρότητα, ἣν ἀναπτύσσει ἡ ἀναισθησία, ἀκίνητοι, ψυχροί, *σ' ὅλη τὴν πλάσι ξένοι*· ὁ διδάσκαλος ἐξακολουθεῖ τὸ μάθημά του, μέχρις οὗ ὁ ἥλιος διατρέξει ὡρισμένην τροχιάν, τόσον μόνον χρόνον ὅσον ἀπαιτεῖ μᾶς ὥρας τροπή· εἶτα ἀπέρχεται χωρὶς ν' ἀποκομίσηται ἐντυπώσεις· ἄγνοεῖ ποῖος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος μεταξὺ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ποῖος ὁ τελευταῖος, δὲν ἐπέστησε τὴν προσοχήν του ἐπὶ τῆς εὐφυίας τούτου ἢ τοῦ ἄλλου, ἐδίδαξε μόνον ἢ μᾶλλον εἶπεν, ἢ κάλλιον ἤνοιξε τὸ στόμα του καὶ ἀφῆκε νὰ πέσῃ ὁ λόγος. Καὶ τοῦτο μόνον τελέσας ὑψιστον καθῆκον ἀπῆλθεν, ὡς ἐὰν εἶχεν ἐκτελέσῃ μίαν φυσικὴν λειτουργίαν· τίποτε περισσότερον. Ἡ ἀμοιβή του εἶναι μία ὀκᾶ ἀραβοσίτου καὶ ἀρκεῖται εἰς αὐτήν, δὲν ἔχει δὲ ἄδικον· διότι δύναται μὲ τόσον μόνον νὰ ζήσῃ, νὰ ἀναπνέῃ ἐλεύθερον ἀέρα, νὰ ῥεμβάζῃ καὶ ν' ἀτενίζῃ μὲ τὸ θωπευτικὸν ὄμμα τῆς ἀπολυταρχικῆς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κλῶνας τοῦ προσφιλοῦς φοίνικος, πιστεύων ἀκραδάντως ὅτι ἀπὸ τῆς σκιᾶς αὐτῶν, θὰ μεταβῇ εἰς τοὺς ποιητικοὺς λειμῶνας τοῦ Παραδείσου κράτους· πόσοι Ἕλληνες δημοδιδάσκαλοι θὰ ἦσαν εὐχαριστημένοι ἐὰν εἶχον τὸν ἀραβόσιτον κατὰ τὸ παρόν, καὶ ἀσφαλῆ τὴν προσδοκίαν τῆς μελλούσης μακαριότητος!

ΣΕΣΩΣΤΡΙΣ

ΝΑΥΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ
Ἡ μεγάλη ἀρμάδα.

[Συνέχεια καὶ τέλος].

Πολλάκις τὰ ἱσπανικὰ πλοῖα ἀνακωχεύσαντα ἐδέχθησαν τὴν μάχην καὶ ἀπέκρουσαν τὸν πολέμιον. Τὸ τέλος Αὐγούστου 1588 διῆλθον ἐν τάξει μεταξὺ Σχετλανδικῶν καὶ Ὀρκάδων νήσων. Ὁ Μεδίνα-Σιδόνια μὴ φοβούμενος πλέον τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἔδωκεν εἰς τοὺς πλοιάρχους του πᾶσαν ἐλευθερίαν, ὅπως πλεύσωσι κατ' εὐθεῖαν εἰς τοὺς λιμένας των. Ἀλλ' ὁ Ποσειδῶν δὲν νυνόησεν αὐτούς· πλεῖστα πλοῖα συνετρίβησαν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰρλανδίας. Ἕτερά τινα ἐξωθηθέντα ὑπὸ δυτικῶν ἀνέμων μέχρι τῆς Μάγχης ἠναγκάσθησαν καὶ πάλιν νὰ συμπλακῶσι μετὰ τῶν Ἄγγλων. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Σεπτεμβρίου ὁ δοὺξ τῆς Μεδίνα-Σιδόνια ἐπανήρχετο εἰς Ἱσπανίαν μετὰ εἰκοσιπέντε μόνον πολεμικῶν σκαφῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς καὶ ἐν ταῖς Κάτω Χώραις, ἡ χαρὰ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἔρθασαν εἰς τὸ τὸ μὴ περαιτέρω. Ἐν Ζηλανδίᾳ ἐκόπη νόμισμα, ἐφ' οὗ ἐχαράχθη περὶ τῆς μεγάλης Ἀρμάδας, «ἦλθεν, ἀπῆλθε, δὲν ὑπάρχει πλέον». Ἐν Λονδίνῳ διετάχθη ἡμέρα γενικῆς νηστείας, ἣν ἐπηκολούθησεν ἡμέρα γενικῆς ἑορτῆς. Ἡ Ἐλισάβετ μετέβη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Παύλου, φερομένη ἐπὶ θριαμβευτικοῦ ἅρματος, κεκοσμημένου διὰ τῶν κυριευθεισῶν σημαιῶν, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου, τῶν μεγιστάνων καὶ τῶν ἀξιωματικῶν.

Ἐν ἔτει 1595 ὁ Δράκε καὶ ὁ Χώκινς ἐξήρχοντο ἐπὶ καταδρομὴν μετὰ εἴκοσι σκαφῶν. Ἀπέτυχον ν' ἁρπάσωσιν ἐν Πορτορίκῳ τὴν θησαυροφορτίδα τοῦ Μεξικοῦ, ἀπέθανε δ' ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὁ Χώκινς. Ὁ Δράκε ἐπῆλθε κατόπιν κατὰ πολλῶν ἱσπανικῶν πόλεων τῶν ἀμερικανικῶν παραλίων καὶ πάσας μετέβαλεν εἰς τέφραν. Ἐπελθὼν κατὰ τοῦ Παναμᾶ ἀπέτυχε, παθὼν δ' ἐκ πυρετοῦ ἀπέθανεν ἐν Πορτομπέλλῳ, τῷ 1596, εἰς ἡλικίαν πεντήκοντα ἐτῶν, ἐνῷ Φίλιππος ὁ Β' παρεσκεύαζεν ἐν Κάδιξ δευτέραν ἁρμάδαν κατὰ τῆς πατρίδος του. Ἡ Ἐλισάβετ δὲν ἠθέλησε πλέον νὰ ἴδῃ τὸν πολέμιον κρούοντα τὰς πύλας τῆς Ἀγγλίας. Ἀπέστειλε τὸν Χάουορδ κατὰ τοῦ Κάδιξ μετὰ πεντήκοντα ἓξ πολεμικῶν σκαφῶν καὶ πεντήκοντα μεταγωγικῶν. Τὸ στράτευμα τῆς ἀποβάσεως διῴκει ὁ νέος καὶ ῥιψοκίνδυνος κόμης τοῦ Ἔσσεξ. Οἱ Ἄγγλοι εὗρον παρατεταγμένην ἐν τῷ κόλπῳ τὴν ἱσπανικὴν δύναμιν. Ἐπελθόντες μεθ' ὁρμῆς ἔρριψαν αὐτὴν εἰς δεινὴν ἀταξίαν καὶ τὴν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ πρὸς τὰ τενάγη τῆς Σάντα-Μαρίας καὶ τοῦ Πουέρτο-Ρεάλ. Μετὰ μικρὸν ἐκυρίευσαν τὸ Κάδιξ καὶ τὰ πάντα δῃώσαντες, ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιῶν, ἀπέπλευσαν. Οἱ Ἱσπανοὶ εἶχον πλέον προφανῶς ἀπολέσῃ τὸ κράτος τῆς θαλάσσης.

Κ. Ν. ΡΑΔΟΣ
Καθηγητὴς τῆς Ναυτικῆς Ἱστορίας
ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Δοκίμων.